

Resimlerin Gücü

Alman-Türk İlişkilerinde Medyanın Sorumluluğu

Resimlerin Gücü

Alman-Türk İlişkilerinde Medyanın Sorumluluğu

■■■ HEINRICH BÖLL STIFTUNG DERNEĞİ TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ

Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği
İnönü Caddesi, Hacı Hanım Sk. No: 10/12
34439 Gümüşsuyu – İstanbul
+90 212 249 15 54
www.boell-tr.org

Birinci baskı
İstanbul, Aralık 2009

Editör
Kristina Kamp

Çeviri
Thomas Berchtold

Kapak tasarımı
Banu Yılmaz Ocak, Myra

Sayfa uygulama
Myra

Baskı
Sena Ofset
II. Matbaacılar Sitesi, B Blok, Kat: 6, No: 9
Topkapı-İstanbul

ISBN 978-605-88952-0-1

İçindekiler

Önsöz	5
Giriş	6
Açılış konuşması	9
Politik bir mesele: Almanya'da seçim kampanyasının parçası olarak Türkiye	11
Alman basınında Türkiye	17
Türkiye basınında Almanya	21
Ludwigshafen – ya sonra?	26
Kriz dönemlerinde medyanın rolü	31
Medyanın gücü veya gücünün medya?	35
Sonsöz	39
Yazarlar	41
Düzenleyenler	44

Önsöz

Network Türkiye (Netzwerk Türkei), 28 Şubat 2009 tarihinde İstanbul Goethe Enstitüsü, İstanbul Bilgi Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü ve Germany Meets Turkey (Almanya Türkiye ile Buluşuyor) Girişimi ile ortaklaşa “Resimlerin gücü – Alman-Türk ilişkilerinde medyanın sorumluluğu” başlıklı bir konferans düzenledi.

Konferansta Alman ve Türk gazeteciler, bilim insanlarının ve siyasetçilerin de katkılarıyla Türk mediasındaki Almanya imajını ve Alman mediasındaki Türkiye imajını irdelediler, Almanya ile Türkiye arasındaki ilişkilerin başarılı –ya da başarısız– olmasında medyanın ne gibi bir rolü ve sorumluluğu olduğunu tartıştılar.

Etkinliğin hedefi, iki ülkenin mediasındaki olası önyargıların ve tek taraflı bakış açılarının peşine düşüp çatışma eksenlerini göstermek ve arka planı açıklamaktır, etkinliğin amacı ise, medya çalışanlarını da, Türk-Alman kamuoyunu da mevcut söylemlere eleştirel bir gözle bakmaya davet etmektir.

İstanbul’da bulunan Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği tarafından çıkarılan bu yayın ile konferans tebliğlerinden daha geniş kesimlerin yararlanabilmesi hedeflenmiştir. Bu metinlerin yayımlanmasıyla Türk-Alman ilişkilerinde medyanın sorumluluğu konusunun önemine bir kere daha vurgu yaparak bu konuya dikkat çekilebilmeyi ve böylelikle Türk-Alman diyalogunun derinlik ve zenginlik kazanmasına katkıda bulunabilmeyi umuyoruz.

Claudia Hahn-Raabe
Ulrike Dufner
Kristina Kamp

Giriş

Kristina Kamp

Medyanın Türk-Alman ilişkileri üzerindeki etkisi, kamuoyunda eleştirilerin odağında yer almaya başladı. Almanya’da en son Türk medyasının Ludwigshafen olayını ele alış tarzı rahatsızlığa neden oldu: Batı Almanya’da bulunan Ludwigshafen kentinde 3 Şubat 2008 tarihinde bir apartmanda çıkan yangında Türkiyeli dokuz insan hayatını kaybetmiş, altmıştan fazla insan da yaralanmıştı. Türk medyası hızlı bir şekilde yangının yabancı düşmanı bir saldırı olduğu şüphesini yaydı. Türkiye’de yayımlanan haberlerde yangın gecesinin dramatik resimleri tekrar tekrar gösterildi, yazılı ve işitsel basın yayın organları spekülasyonlar, yalancı tanıklıklar sunmak konusunda birbiriyle yarıştı, hatırlayarak birkaç gün sonra bazı gazeteler, üstünde gamalı haç bulunan Alman bayrağı illüstrasyonlarına yer verdi. Bunun gibi resimlerin Almanya’da tepkiyle karşılanması şaşırtıcı olmasa gerek. Bu arada olayla ilgili hazırlık soruşturması kapandı ve kundaklama şüphesi doğrulanamadı.

Alman medyası ise benzer şekilde Türkiye’de eleştiriliyor: Türkiye’de yaşı küçük bir İngiliz kızına cinsel tacizde bulunmakla suçlanan 17 yaşındaki Alman Marco W. olayında, Alman medyası, henüz soruşturma bile başlamadan, Türkiye’nin hukuksuz bir ülke olduğu konusunda tuhaf çıkırtkanlıklara girişti. Alman medyasında Türkiye ve Türk toplumu konusunda çıkan haberler, sıklıkla Almanya’da yaşayan Türklere dair öne sürülen klişelerin ya da İslam konusunda yapılan genel-geçer tartışmaların gölgesinde kalıyor.

Türk-Alman ilişkilerinde bunun gibi betimlemeler gerginliğe neden oluyor. Almanlarla Türkler arasındaki ilişki giderek diğer ülkeye, diğer halka karşı sahip olunan önyargıların, tek taraflı görüşlerin güdümüne giriyor; bu görüşlerin büyük bir kısmı da bilgi eksikliğine ya da yanlış bilgilere dayanıyor. Alman toplumundaki Türkiye imajının ve Türkiye toplumundaki Almanya imajının oluşumunda medyanın da belirleyici bir rolü var. Bu güç, beraberinde sorumluluk da getiriyor.

“Resimlerin gücü – Alman-Türk ilişkilerinde medyanın sorumluluğu” başlıklı konferansta, Ludwigshafen yangını üzerinden yaklaşık bir yıl geçmişken olaylar Alman ve Türk gazetecileriyle gözlemciler tarafından masaya yatırıldı. Sunumlarda ve tartışmalarda son birkaç yıl içinde Alman ve Türk medyasında karşı tarafa dair nasıl bir resim

çizildiği sorusu ele alındı, önyargıların ve tek taraflı görüşlerin oluşmasında medyanın nasıl bir sorumluluğu olduğu tartışıldı.

Bu bağlamda medyayı yermenin fazla basit kaldığına, tek başına bir fayda sağlayamayacağına İstanbul Bilgi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Aydın Uğur etkinliğin açılış konuşmasında dikkat çekmişti. Diğer konferans tebliğleri de, hem Alman medyasının hem de Türk medyasının karmaşık bir gerilim alanında hareket ettiğini gösterdi.

İstanbul Bilgi Üniversitesi AB Enstitüsü Direktörü Doç. Dr. Ayhan Kaya siyaset ve medya ile kamuoyu oluşumu arasındaki ilişkileri bilimsel açıdan inceledi. Kaya, “Politik bir mesele” başlıklı tebliğinde Almanya’da seçim kampanyasının parçası olarak Türkiye konusunu ele aldı. Kaya’nın gözlemlediğine göre Almanların Türkiye imajı neredeyse sadece Almanya’da yaşayan Türkiye kökenliler üzerinden şekilleniyor, üstelik bu insanlar kamuoyunda “uyum sağlayamayan” insanlar olarak tanıtılıyor. Kaya, bununla birlikte, anlatımın ekseriya siyasette hâkim olan temel ilkelere göre düzenlendiğine dikkat çekerek, son federal hükümetin (2005 ile 2009 arasında) kültüralist ve dinsel bir söylem temsil ettiğini, medyanın da bu söylemi sahiplendiğini ve kamuoyunun geçen yıllarda bu söylemin etkisinde kaldığını belirtti.

Türkiye’nin ve Türkiye kökenlilerinin Alman medyasında özellikle olumsuz bir biçimde gösterilmesi konusunda Kaya tarafından öne sürülen varsayım, “Alman basınında Türkiye – Türk basınında Almanya” başlıklı panelde Münih’te çıkan günlük Süddeutsche Zeitung (SZ) gazetesinin eski Türkiye muhabiri Christiane Schlötzer ile Hürriyet gazetesinin Yurtdışı Yayınlar Müdürü Bülent Mumay tarafından tartışıldı. Schlötzer, Kaya’nın savını doğrulayamadı: Alman yerel gazetelerini tarayarak hazırladığı küçük bir inceleme ile Türkiye’nin Alman medyasında gayet çeşitli açılardan ele alındığını gösterdi. Schlötzer, okuyucuya sunulan bilgilerin aslında fena olmamakla birlikte çok zengin olmadığını, pek çok örnekte de gerçekleri canlı ve anlaşılır bir biçimde yansıtmaktan uzak olduğunu söyledi.

Mumay ise bu konuda çok daha eleştirel bir tutum sergiledi. Geçen yıllarda gerek Alman gerek Türk medyasının Alman-Türk ilişkilerinde ortaya çıkan sorunlara uygun karşılıklar bulmakta başarısız kaldığını kaydeden Mumay, iki tarafın da adeta kendi hedef okur kitlelerine en uygun haberleri vermek için “yarış” a girmiş göründüğünü kaydetti. Mumay, medya dünyasının son iki yılda yaşanan olayların gidişatını eleştirel bir biçimde gözden geçirmesi gerektiği, “öteki kavramının izlerini” yayınlarından silmesi gerektiği sonucuna vardı.

Almanya’nın Türkiye Büyükelçisi Dr. Eckart Cuntz “Ludwigshafen – ya sonra?” başlıklı sunumunda, usulüne uygun olmayan bir haberciliğin uzun sürede Türk-Alman ilişkileri üzerinde bırakacağı izler konusunda net bir uyarıda bulundu. Cuntz, yangından sonra Türk basınında çıkan resimlerin ve anlatımların Almanya’nın Türkiye’deki saygınlığını ciddi bir biçimde zedelediğini, üstelik insanların Almanya’da birlikte yaşamalarına da elverişli olmadığını belirterek özellikle Türk medyasının bir an önce gücünden doğan sorumluluğun bilincine varmasını diledi.

Medyada güç ile sorumluluk arasındaki ilişki “Kriz dönemlerinde medyanın sorumluluğu” başlıklı son panelde de tartışıldı. Uzun yıllar boyunca Alman kamusal-özerk televizyon kurumu ARD’nin İstanbul temsilciliğinin başında bulunan ve bugün serbest gazeteci olarak çalışan Dieter Sauter, medyanın gücünün arttığı savına gazetecilerin aldanmaması gerektiğini, gerçekte günümüzde siyasetin giderek daha sık ve daha açık bir biçimde medyanın yönünü belirlediğini, kriz dönemlerinde de bu tarz bağımlılıkların ve etkilerin çok daha hissedilir olduğunu belirterek gazetecinin esas sorumluluğunun siyaset yapmak değil, gözlemek olduğunu hatırlattı.

Türkiye Bağımsız İletişim Ağı “bianet” Koordinatörü Ertuğrul Kürkçü bu değerlendirmeye ancak kısmen katıldı. Kürkçü, basın mesleklerinin Batı Avrupa’da Türkiye’ye göre çok daha örgütlü meslekî kurullarla çevrili olduğunu, Türkiye’de örneğin gazetecilerin kendi kendilerini denetleyecekleri, yaptırım gücü olan örgütlerinin bulunmasının bir sorun olduğunu doğrulamakla birlikte, gazetecinin rolü gereği toplumsal özgürlük haklarından yana tavır alması, “halkın vicdanı” olması gerektiğini belirtti. Haberlerin kalitesizleşmesinde siyaset ile medya arasındaki sıkı ilişkilerin esaslı bir rol oynadığı konusunda hemfikir olan Kürkçü - Uluslararası Yazarlar Birliği P.E.N. Türkiye Merkezi Başkanı Tarık Günersel’in de etkinliğin son sözünde belirttiği gibi - bundan tek çıkış yolunun siyasal açıdan tarafsız medyanın sistemli bir biçimde geliştirilmesi olduğunu öne sürdü.

Açılış konuşması

Aydın Uğur

Değerli konuklar,

“Resimlerin gücü – Alman-Türk ilişkilerinde medyanın sorumluluğu” konferansımıza, İstanbul Bilgi Üniversitesi’ne hoş geldiniz.

İstanbul Bilgi Üniversitesi’ni hepimiz biliyorsunuz. Belki bizi basından ya da başka etkinliklerden tanıyorsunuz, çoğunuzun hakkımızda, yaptığımız işler hakkında yaklaşık olarak bir fikri vardır. Ama izin verirseniz bu toplantı vesilesiyle bir takım faaliyetlerimize biraz daha ayrıntılı olarak değinmek isterim – özellikle Avrupa’yla ilgili faaliyetlerimize. Üniversitemizin bir Avrupa Birliği Enstitüsü¹ bulunmaktadır. Avrupa incelemeleri enstitüsü, Türk üniversitelerinde çok fazla örneği görülen bir birim değil, sanıyorum tüm Türkiye’de topu topu üç tane var. Yine Avrupa Birliği konusunda lisans çalışmaları da çok fazla değil Türkiye’de. Şu anda Avrupa Birliği üzerine lisans çalışması iki üniversitede yapılabilir ve ilkinizi biz açmış olduk. Türkiye genelinde Avrupa’ya ilginin azalıyor görüldüğü bu sıralarda dahi, biz, iki tarafın birbirini daha iyi anlamasını kolaylaştırmaya yönelik çabalarımızı sürdürerek üniversitemizin kuruluşundan itibaren kendisine koymuş olduğu hedefler doğrultusunda çalışmaya devam ediyoruz.

Şu anda Avrupa ile ilgili iki master programımız mevcut. Avrupa’yı anlamaya çalışırken tek meselemiz diplomatik –ya da siyasal– ilişkiler üzerine kurulu bir anlama değil. Hedefimiz, öğrencilerimizin ilgili toplumları ve bu toplumların ilişkilerini bütünsel bir anlayış ile kavramalarına katkıda bulunmaktır. Dolayısıyla Bilgi Üniversitesi’ndeki bakışımız sırf Türkiye ile Almanya devletleri arasındaki siyasal ilişkilerle sınırlı değil. İki toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapılar bütünü arasındaki etkileşime bakmak, her iki toplumun birbirini daha yakından tanımasına imkân sağlayacak araştırmaları gerçekleştirmek istiyoruz. Bu yolda da epey mesafe katettiğimizi düşünüyoruz.

Üniversitemizde büyük bir azimle alışlagelenden farklı ülke incelemeleri yerleştirmeye çalışıyoruz. Türkiye’de tek olan “Türk-Yunan ilişkileri” konulu master programımız ya da Fransız akademisyenlerle birlikte çalıştığımız “Fransa incelemeleri” buna örnektir. Diğer önemli bir damar da “Almanya incelemeleri”, –bugünkü toplantımız

1 Türkiye’de Enstitü üniversite terminolojisinde master ve doktora dersi veren kurum demek.

da bu çerçevede gerçekleşiyor. Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD) işbirliğiyle Almanya'dan gelen bir öğretim üyesi, bünyemizde uzun vadeli olarak Almanya toplumu, Alman-Türk ilişkileri üzerine dersler veriyor, incelemeler yapıyor. Bu yakayı ileride daha da genişletebilmeyi umuyoruz. Çünkü biz Bilgi Üniversitesi olarak öğrencilerimizi hayata hazırlarken, bu hayatın küresel olacağını, mezun olduktan sonra çalışacakları dünyanın interkültürel olacağını, multilingual olacağını biliyoruz. Dolayısıyla öğrencilerimize sunduğumuz eğitimin uluslararası bir perspektif içermesi bizce boynumuzun borcudur.

İki toplumun yakınlaşması, toplumların birbirini anlamak için çaba göstermesi üniversitelerin görevleri arasında olmakla birlikte, bu görev üniversitelerle sınırlı değildir. Bu konuda çok önemli bir aktör kategorisi daha var: zaten bugünkü toplantının da odağında olan medya. Bu konuda sunulacak bildirileri, yapılacak konuşmaları birazdan sizler de izleyeceksiniz. O zaman göreceğiz ki, bazen medya kendisinden bekleneni vermiyor, hatta beklenenin tersine hareket ediyor ve biz de toplantıda bunlardan şikayetçi olacağız. Ama izin verirseniz ben daha şimdiden bir şeyin altını çizmek istiyorum. Medya araştırmaları gösteriyor ki, genelde medyalar, hangi toplumun medyası olursa olsun, neredeyse her zaman o toplumun ortalama değerlerinden daha fazla yeniliğe açık oluyor. Medya başka bir deyişle çoğu zaman toplumdaki gelişmelere, yeniliklere, değişimlere bazen şaşırtıcı bir hızla karşılık veriyor. İçine kapalı bakışı kırmada tabii ki medyaya çok önemli bir rol düşüyor. Fakat bunun ötesinde her toplumun kendi kendine üstlenmesi gereken ödevler de var. Sizler bu ödev için buradasınız. Biz de üniversite olarak elimizden geldiği kadar bu yönde gayret gösteriyoruz.

Bu organizasyonun gerçekleşmesinde katkısı olan tüm arkadaşlara ve kurumlara, Goethe Enstitüsü'ne, elbette bizim bünyemizdeki Avrupa Birliği Enstitüsü'ne ve mensuplarına teşekkür ediyorum. Sayın Büyükelçiye ve elbette siz değerli konuklara tekrar hoş geldiniz diyorum. Kolay gelsin, verimli çalışmalar diliyorum.

Politik bir mesele: Almanya'da seçim kampanyasının parçası olarak Türkiye

Ayhan Kaya

Arkadaşlarımız bir süre önce böyle bir başlık altında beni “Politik bir mesele olarak Türkiye” konusunda bir sunum yapmaya davet ettiklerinde, büyük bir merakla neler anlatabileceğimi düşünmeye başladım. Biraz araştırma yaptım, Roland Koch’un seçim malzemesi olarak Türkiye’yi kullanması, bazı muhafazakâr Alman siyasetçilerinin Avrupa Birliği (AB) tam üyeliği için çaba gösteren Türkiye’ye karşı bir takım söylemler üretmeleri, yine son dönemde Türkiye Başbakanının Almanya’ya yaptığı ziyaret ve “asimilasyon insanlık suçudur” sözü² bulabildiğim konular arasındaydı. Böylelikle de sunumumun asıl konusunun “Almanya’da Türkiye’nin algılanma şekli” olduğunun farkına vardım. Bu sorunsalın cevabı ise basit: Almanya’daki Türkiye algısı, Almanya’da yaşayan Türk kökenli insanların yaşam biçimleri, entegrasyon stratejileri (ya da entegrasyona karşı geliştirdikleri stratejiler) üzerinden kuruluyor.

Almanya’da yaşayan Türkler hakkında çalışmalar yapan bir bilim insanı olarak bu başlığı, muhtemelen bundan çok farklı bir anlam çıkaran arkadaşlarımdan farklı bir şekilde okuyorum. Burada eleştirilecek bir şey yok, çünkü bu aslında gerçekliğin de bir anlamda ifadesi. Bunu bir anekdot ile anlatmak istiyorum: Hatırlarsanız 2006 yılında Alman Dışişleri Bakanı sayın Frank-Walter Steinmeier ve dönemin Türk Dışişleri Bakanı sayın Abdullah Gül ortak bir girişim başlattılar, Ernst Reuter İnisiyatifi.³ Bu inisiyatif, iki ülke arasında özellikle sanatsal, kültürel ve akademik anlamda işbirliğini ve etkileşimi canlandırmayı hedefleyen çok olumlu bir adımdı. Türk Dışişleri Bakanlığının davetiyle ben de bu inisiyatifin hazırlık aşamasına katıldım. Oradaki tablo aslında benim için çok öğreticiydi: Türk Dışişleri tarafından davet edilenlerle Alman Dışişleri Ba-

2 Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, 9 Şubat 2008 tarihinde Köln’de yaptığı bir konuşmada Almanya’da yaşayan Türkleri uyuma davet etmiş, fakat aynı zamanda kültürel kimliklerini terk etme (asimilasyon) tehlikesine karşı uyarılmıştı.

3 Ernst Reuter İnisiyatifi (ERİ) ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz. www.auswaertiges-amt.de/.

kanlığı tarafından davet edilenlerin profilleri arasında çok büyük farklar vardı. Alman Dışişleri tarafından davet edilenlerin çoğu Almanya Türkleriydi, aralarında sanatçılar, rap'çiler, medya mensupları vardı. Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından davet edilirse daha çok işadamlarıydı, iki tane de akademisyen, Kemal Kirişçi⁴ ile ben. Bu durum aslında Türkiye'nin Almanya'yı resmî anlamda nasıl algıladığını ve Almanya'nın Türkiye'yi nasıl algıladığını açık bir şekilde ifade etmekteydi. Almanya, Türkiye'ye baktığında Almanya Türkleri üzerinden bir Türkiye görüyor; Türkiye ise Almanya'ya baktığı zaman Almanya Türklerini görmezlikten gelip, hatta onları yok sayıp Almanya'yı daha çok iktisadî bir eksende algılama eğilimi gösteriyor. Bu bir gerçeklik, daha doğrusu iki farklı gerçeklik. Burada sorun olarak ele alınması gereken şey, ikisi arasında yakın bir temas kurabilmek için siyasal iradenin gerekli olmasıdır. Yani Türkiye sadece Almanya Türkleri üzerinden algılanamayacak kadar komplike bir gerçeklik, aynı şekilde Almanya da Türkiye tarafından sadece iktisadî bir perspektifle algılanmayacak kadar komplike bir gerçeklik.

Bu girişin ardından esas konumuza geçiyorum, Almanya'da Türkiye algısına. İki tablo örneğinde gerçekliğin medyaya nasıl yansıdığını, daha doğrusu medyanın bize nasıl bir gerçeklik yansıttığını göstermeye çalışacağım. Bu tablolardan bir tanesi 2007 yılının Nisan ayında Alman Der Spiegel dergisinin kullandığı, "Tehlikeli Yabancı: Çok Kültürlü Toplumun Sonu" başlıklı bir kapak. Bu kapakta yer alan, elinde bayrak taşıyan Türkiyeli bir kızın resmi. Bu resim aslında yıllar önce, Almanya daha multikültürel bir siyasal söylem kullanmaya başladığı zaman, Alman medyası tarafından olumlu bir imajı yansıtmak ve Türklerin de kendi kökenlerini kamuoyunda rahatlıkla ifade edebildiklerini anlatmak için kullanılmıştı. 1997 yılında ise aynı resim entegrasyonun başarısız kalmasının bir örneği olarak verildi: Türkler öylesine kimliklerine, dinlerine vurgu yapmaya başlamışlar ki, bu bir tehlike arz etmeye başlıyor, buna önlem almak gerekiyor. Arka planda eli muştalı gençler var. Bu fotoğraf, doktora için alan çalışması yaptığım Kreuzberg Naunynritze Gençlik Merkezi'nde çekildi. O gençlerin bir tanesi bugün önemli bir film direktörü oldu, Neco Çelik. Bir diğeri önemli bir aktör oldu, Erhan. Alanda çalışma yapmış olan biri olarak, bu resmin özellikle Türk gençlerinin şiddete eğilimli olduğu, Türk gençlerinin daha çok Türklüğe, dine ve etnisiteye vurgu yaptığı şeklinde bir habere ve önceden hazırlanan içeriğe uydurulmuş bir resim olduğunu söyleyebilirim. Bu resimdeki aktörlere baktığımız zaman, durumun hiç de böyle olmadığını, son derece entegre, toplumsal hayata katılan ve Alman sanat çevrelerinde de tanınan, bilinen insanlar haline geldiklerini görüyoruz. Yine aynı dönemde Wilhelm Heitmeyer'in ekibiyle yaptığı "Cezbeden Fundamentalizm" adlı "bilimsel" çalışmasında da Türklerin entegre olamadıkları, Türklerin Müslümanlıklarına, şiddete, Türklüğe vurgu yapan insanlar haline geldikleri şeklinde bir nitelemeyle aynı yaklaşımın sözüm ona bir "bilimsel" veri olarak sergilendiğini biliyoruz.⁵

4 Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi.

5 Heitmeyer, Wilhelm (1997): Verlockender Fundamentalismus. Türkische Jugendliche in Deutschland. Frankfurt am Main, Suhrkamp.

Yıl 1997. Şimdi ise yıl 2009. Berlin’de bulunan Kalkınma ve Nüfus Enstitüsü tarafından 2008 yılının son aylarında Almanya genelinde yaklaşık 800.000 kişiyle yapılan –ki bunlar sadece Türkler değil, bütün Almanya nüfusunu, 80 milyonu temsil eden 800.000 kişilik bir örneklem– bir çalışmanın sonuçları yine çok benzer bir yaklaşımla medyaya yansdı.⁶ Türkiye’de de tartışıldı. Ve burada da yine aynı şekilde aslında Türklerin entegrasyon konusunda en az uyumlu toplum oldukları şeklinde bir “gerçeklik” yansıtıldı. Bu tür taraflı olduğunu düşündüğüm “bilimsel” veriler çok sık olarak Alman medyasında tartışılıyor.

Fakat başka bir takım bilimsel veriler de var. 2004 ve 2008 yılları arasında 2000’i aşkın Almanya Türklerinden, Fransa Türklerinden ve Belçika Türklerinden oluşan çok büyük bir örneklemle bir araştırma yaptık. Bu araştırmanın sonuçları İngilizce ve Türkçe olarak yayımlandı, Belçika’daki de Fransızca, Flamanca, İngilizce ve Türkçe olarak yayımlandı.⁷ Avrupa’da yaşayan, “Euro-Türkler”⁸ dediğimiz insanlarla, onların hayat anlayışlarıyla, onların yaşam dünyalarıyla, onların Almanya, Belçika, Fransa algılarıyla ilgili çalışmamızda yapılan saptamaların, entegrasyona ilişkin yaptıkları değerlendirmelerin aslında karşımıza burada resmedilenden çok değişik bir tablo çıkardığını söylemek mümkün. Şöyle bir sonuç var: Göçmen grupları, dini ne olursa olsun, kökeni ne olursa olsun, evsahibi toplum ve devlet tarafından geliştirilen liberal, katılımcı entegrasyon politikalarına her zaman olumlu yanıt veriyorlar. Bunun en iyi örneği –bunu hep özellikle vurguluyorum– 2000 yılındaki Alman Yurttaşlık Yasası. 2000 yılına kadar aslında entegrasyon sözcüğünü kullanmayan, daha çok segregasyonist olan, bütünsel kültür nosyonuyla yoğrulmuş Almanya gidiyor, yerine aslında sınırlı da olsa liberal bir yurttaşlık anlayışını benimseyen bir Almanya geliyor. Özellikle Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) ve Birlik 90/Yeşiller Partisi’nin katkılarıyla bu yeni yasa çifte vatandaşlığa belli ölçüde de olsa izin verdi. Birden böylesine olumlu bir yasa karşısında Türklerin arasında o güne kadar 300.000 olan Alman vatandaşlığını alan kişi sayısının, 5-6 yıl içersinde 800.000’e ulaştığını görüyoruz. Dolayısıyla entegrasyon konusuna bakarken sadece Türkler üzerinden, sadece göçmenler üzerinden bakmak son derece yanıltıcı bir takım sonuçları beraberinde getiriyor. Halbuki entegrasyon hakikaten de çift taraflı bir şey. Göçmenleri içinize aldığınız zaman, dışarıda kalmak için çaba göstermiyorlar. Göçmenler entegre olmak için çaba gösteriyorlar. Bütün azınlıkların da aslında temel rasyoneli budur: Azınlık olma hallerinden kurtulmak isterler, çünkü azınlık olma hali aslında hiç de ifade edildiği gibi avantajlı bir konum değildir, son derece dezavantajlı bir haldir ve bu halden kurtulmak için çaba gösterirler, genelin, çoğunluğun bir

6 Woellert, Franziska vd. (2009): Ungenutzte Potentiale. Zur Lage der Integration in Deutschland. Berlin: Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung, www.berlin-institut.org.

7 Kaya, Ayhan/Kentel, Ferhat (2005): Euro-Türkler: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. Kaya, Ayhan/Kentel, Ferhat (2008): Belçika Türkleri: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

8 “Euro-Türkler” kavramı, Türkiye kökenli olup Avrupa ülkelerinde yaşayan göçmen kökenli insanları ve onların çocuklarını ifade etmektedir. Etnik bir içerik taşımayan bu kavramın Türkiye kökenli olan herkesi kapsadığı varsayılmaktadır. Burada özellikle dikkati çekmek istediğim nokta, aradaki “-” (tire) işaretidir, farklılıkları birbirine bağlayan bir bağlaç özelliğini taşıyor ve içinde kültürel zenginlik barındırır.

parçası olmaya çalışırlar. Aslında azınlıklar ya da göçmenler çoğunluğun bir parçası olmak yoluyla farkedilmemek ve kaybolmak isterler. Çünkü farkedilmedikleri sürece stigmatize edilmeleri ve zaman zaman günah keçisi olarak görülmeleri mümkün değildir. Bu şekilde baktığımız zaman entegrasyon söylemi artık çok farklı bir görünüm kazanıyor.

Bu bağlamda Almanya'da yaşayan Türklerin araştırma sonuçlarımıza göre Avrupa'nın diğer yerlerinde yaşayan Türklere oranla aslında daha cemaatçi bir yaklaşım içerisinde olduklarının özellikle altını çizmek istiyorum. Bunu şöyle bir varsayım ile açıklamaya çalışıyorum: Aslında göçmen grupları, içinde buldukları yeni toplumsal, hukukî ve siyasal ortamın kendilerine sunduğu damarlar üzerinden gitmek kaydıyla çoğunluk olmanın, egemen olmanın taktiklerini ve stratejilerini üretiyorlar. Almanya'daki Türklerin cemaatçi yaklaşımlarına çok şaşırılmamak gerek, çünkü ben Almanya toplumunda da cemaatçiliğin, dinin, benzeri geleneksel değerlerin çok önemli olduğunu gözlemliyorum. Öyleyse Almanya'daki Türkleri cemaatçilikle suçlamak ve sorunu ötekine yikmak, temel bir sorunu göz ardı etmek anlamına geliyor. Almanya'ya baktığımızda özellikle son yıllarda ben böyle bir konuşmayı, özellikle de 2002'de, 2003'de, yapmayabilirdim. Ama bugün itibarıyla bakıldığı zaman Hıristiyan Demokratların iktidarındaki bir Almanya'nın özellikle din üzerinden söylem ürettiği, ötekini dinsel paradigma üzerinden algılamaya çalıştığı yönünde bir tespit yapmak pekâlâ mümkün. 2006 yılında yapılan İslam Zirvesi,⁹ Türkiye kökenli göçmenleri İslam üzerinden tanımlamayı ifade eden bir stratejinin ta kendisi. Dolayısıyla Türkiye'nin ve Türklerin Alman kamuoyunda çarpıtılmış bir biçimde gösterilmeleri probleminin belli ölçüde burada yattığını düşünüyorum.

Bu tür sorunların ortaya çıkması ve tanımlanması süreçlerinde belirleyici unsur varolan siyasal iradedir. Bugün Hıristiyan Demokratların siyasal iradesi özellikle kültüralist, ötekini dışlayan ve ötekini din üzerinden algılayan bir anlayış olduğundan, öteki kendisini tehdit altında görüyor ve sahip olduğunu düşündüğü, kendisinden sökülüp alınamayacağına inandığı bazı unsurlara daha fazla yatırım yapma gereksinimi duyuyor. Din bunlardan bir tanesi, Türklük bunlardan bir tanesi. Dolayısıyla azınlık ve çoğunluk meselelerine baktığımız zaman aslında azınlıktan hareket etmekten ziyade öncelikli olarak çoğunluktan hareket etmek gerektiğini düşünüyorum. Türkiye'deki Kürt meselesi gibi: Aslında bir Kürt sorunu değil, bir Türk sorunu söz konusudur. Sadece formülasyonumuzu tersine çevirmemiz gerekir. Türkiye için de, Almanya için de aynı şey geçerlidir. Burada da öncelikli problem, bu insanları uzun yıllar segrege eden, entegrasyon konusuna yatırım yapmayan Almanya devletidir. Tabii bütün bunları söylerken de sanmayın ki tüm sorumluluğu çoğunluk toplumuna, Almanya devletine yüklüyorum. Mutlaka göçmen kökenli insanların da yapması gereken çok sayıda ödev olduğunu biliyorum.

9 İslam Zirvesi, Alman İçişleri Bakanı Wolfgang Schäuble'nin girişimiyle kurulan ve Alman devleti ile Almanya'da yaşayan Müslümanlar arasında uzun soluklu bir diyalogun zemini olarak tasarlanan Alman İslam Konferansı'nın otuz temsilciden oluşan genel kurulunun senelik toplantılarına verilen addır.

İspanyol akademisyenler Antonia Ruiz Jiménez ve Ignacio Torreblanca Payá'nın yaptıkları bir çalışmaya¹⁰ referansla sözlerimi tamamlayacağım. Birliğe henüz katılmış olan Bulgaristan ve Romanya dışında kalan 25 ülke için Eurobarometre anketlerinden yola çıkarak yapılan bu çalışmaya göre, genelde AB kamuoyunun, özelde Alman kamuoyunun, Türkiye'nin AB'ye üyelik durumunda AB'ye sağlanacak faydayı çok önemsemediğini açıkça ifade etmektedir. Buna göre Almanya kamuoyu, Türkiye'nin üyeliği durumunda Türkiye'nin sağlaması muhtemel askerî, ekonomik, demografik ve kültürel fayda üzerinden düşünöldüğünde Türkiye'nin üyeliğine yeteri kadar destek vermemektedir. Yani Türkiye'nin sağlayacağı olası fayda Türkiye'ye kalsın şeklinde bir yaklaşım söz konusu.

Hatırlanacağı üzere Alman Sosyal Demokratları ile Yeşiller iktidardayken¹¹ Türkiye'nin AB'ye üyeliğine yukarıda belirtilen faydalar nedeniyle sıcak bakmışlar ve kendi kamuoylarını bu şekilde etkilemeye çalışmışlardı. CDU'lu Angela Merkel'in başkanlığındaki hükümet ise 2006 yılında toplanan İşlam Zirvesi'nde sergilediği yaklaşım-la özellikle dinlerarası diyalog üzerinden kültüralist ve dinsel bir perspektifle Almanya Türklerini entegre etmenin yollarını aramıştı. Haliyle, Türklerin ve Türkiye'nin Alman medyasında sunuluş biçimleri de söz konusu siyasal duruşlarla paralellik göstermişti. Buna karşın Jiménez ve Payá, Türkiye'nin üyeliği konusunda ihtiyaç duyulan desteğin ancak AB yurttaşlarının, Almanya yurttaşlarının milliyetçilikten uzaklaşp birliğin ortak siyasal değerlerine yönelmeleri durumunda ortaya çıkacağını saptamaktadırlar. Diğer bir deyişle, Türkiye'nin üyeliği için ihtiyaç duyulan kamuoyu desteği ancak Alman yurttaşlarının, AB yurttaşlarının milliyetçilikten, kültüralizmden ve egemenlik kazanmış uygarlıklar çatışması tezinden uzaklaşmasıyla oluşabilir.

Kamuoyu düşüncesinin sabit bir veri olmadığı ve aslında güçlü bir siyasal iradeyle değiştirilebildiği düşünölrse, Almanya kamuoyunun Türkiye'nin AB üyeliğinden yana tavrını koymuş Alman siyaset ve kamuoyu liderlerinin varlığıyla olumluya dönüştürölmesinin mümkün olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak günümüzde böylesine bir siyasal iradenin var olmadığı bilinmekte ve bu yönde olumlu işaretler de gözlemlenmemektedir. Dinsel ve kültürel değerler üzerinden siyaset yapan ve uygarlıklar arasındaki uyumsuzlukları vurgulayan iktidarların bulunduğu AB ölkelerindeki siyasal iktidarların değişmesini beklerken Türkiye'nin de yapması gereken, AB kamuoylarının Türkiye hakkındaki düşüncelerini değiştirecek nitelikte yapısal ve demokratik reformlara devam etmek olmalıdır. Bunu yaparken de, yolculuk sırasında iki ölkenin iç politikasında ortaya çıkması muhtemel gerilimlerin, siyasal ve toplumsal aktörlerin daha yoğun bir diyaloga girmeleri için gerekli zemini hazırlayan fırsat pencereleri olduğunu da gözden kaçırmamalıdır.

10 Jiménez, Antonia M. Ruiz/Payá, Ignacio Torreblanca (2007): European Public Opinion and Turkey's Accession, Brüksel: EPIN.

11 Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) ile Birlik 90/Yeşiller Partisi, Gerhard Schröder başkanlığında 1998 ile 2005 arasında iktidarda olan bir koalisyon hükümeti kurmuşlardı.

Sözlerimi bitirirken bir noktaya vurgu yapmak istiyorum: Biz medya üzerinden gerçeklikleri algılamaya çalıştığımız zaman, aslında algıladığımız gerçeklik değildir. Umberto Eco'nun ifade ettiği gibi algıladığımız aslında dedikodu hakkında yapılan dedikodulardan başka bir şey değildir.¹² Gerçeklik ancak doğrudan toplumların, bireylerin aracısız yüz yüze karşılaşmalarıyla mümkün olabilir. Ben o yüzden burada şu anda gördüğüm tabloyu önemsiyorum. Öğrencilerimiz burada, Erasmus öğrencileri burada ve onların aracısız birbirleriyle kuracakları ilişki, geleceğin Avrupa'sını kuracaktır.

12 Eco, Umberto (1986): *Travels in Hyperreality*. London: Picador.

Alman basınında Türkiye

Christiane Schlötzer

Sabahları genel yayın yönetmeninin bürosunun karşısında yapılan büyük toplantıda uzun bir masada çok sayıda gazeteci oturuyor, her birinin yanında bir tomar gazete, onları karıştırıyorlar, okuyorlar, zira her zaman dikkatle dinlemek gerekmez. Benim masamda çoğu zaman Hürriyet gazetesi de bulunuyor –hiç olmazsa Türkçe gazete okuma becerilerimi kaybetmeyeyim diye. Yanıma oturan bir meslektaşın “Ne, bu Türkçe bir gazete mi, nasıl oluyor da gazetede bu kadar yarı çıplak bir kadın resmi yer alabiliyor?” demesi ise az rastlanır bir durum değildir. Türkiye’den söz edildiğinde insanların şaşırması, hatta meslek icabı daha çok bilgi sahibi olması gereken gazetecilerin, medya çalışanlarının dahi şaşkına dönmesi gayet sıradan bir durumdur. 2000 yılında İstanbul muhabiri olmak üzere parlamento muhabirliği yaptığım Berlin’den ayrılırken bana yığınla başörtüsü hediye edildi! Bunlara ihtiyacım olmayacağına inanamayanların sayısı ise hiç de az değildi.

İstanbul’da muhabir olarak çalıştığım dönemde önyargılara ve sabit fikirlere karşı yazmayı kendime görev bildim. Türkiye’nin gündelik hayatını, gündelik hayatın karmaşıklığını yansıtan konularla ve yazılarla insanları şaşırtmayı hedefledim. Kürtler, türban, silah satışları üçgeninde haber yazmakla yetinmeyecektim. 2001 başarıyla 2005 sonları arasında muhabir olarak Türkiye’de bulunduğum yıllar gerçekten de çok hareketli geçti: 2001’in derin ekonomik buhranından, AKP’nin yükselişine, ekonominin yeniden canlanışına, Avrupa Birliği (AB) ile müzakerelerin başlamasına kadar bu dönem, hızlı bir değişimin yaşandığı, tabuların yıkıldığı bir zamandı. O yıllarda örneğin İstanbul’da ilk kez Osmanlı Ermenilerinin 1915/16’da uğradıkları kıyımı konu alan bilimsel bir konferans yapıldı, ayrıca İstanbul Rumlarının dükkânlarının saldırıya uğradığı, yağmalandığı 6-7 Eylül 1955 olayları ile ilgili ilk büyük sergi düzenlendi. Tüm bu konularla ilgilendim, çünkü tarihsel bağlantıları ve gelişmeleri açıklayabilmek, daha doğrusu önce bizzat anlamak istedim. Türkiye’nin komşularıyla ve azınlıklarıyla olan ilişkilerinin problemlili olması tarihle ilgiliydi, şimdiyse tarih alanında büyük değişiklikler oluyordu. Demek ki anlatacak çok şeyim vardı! Başlangıçta yaşanan bir takım zorluklardan sonra bereket gazetemim yazı işlerini Türkiye’yi önemsememiz gerektiği konusunda ikna etmek giderek kolaylaştı.

Bu böyle olmakla birlikte çok iyi arkadaşlarım bile Türkiye'ye bakışlarını ancak beni ziyaret edip İstanbul'un Berlin'in Neukölln semtinin büyüğü olmadığını, dolayısıyla kafalarında yer alan Almanyalı Türk imgelerinin gözleri önündeki Türkiye ile uyuşmadığını bizzat gördüklerinde değiştirdi. Tabii ki Berlin'de olduğu gibi İstanbul'da da uzun pardösü giyinmiş kapalı kadınlarla karşılaştılar, fakat aynı zamanda bu toplumun çok çeşitli, düşündüklerinden çok daha farklı olduğunu gördüler. Beni görmeye gelen pek çok arkadaşım böyle bir tecrübe edindi. Bundan alınacak ilk ders şu: Alman medyasında yer alan Türkiye imgesi incelendiğinde Alman medyasında yer alan Almanyalı Türk imgesi de mutlaka dikkate alınmalıdır. Yine de medyanın kendisiyle yetinilmemesi, okuyucusunu da hesaba katmalıdır! Tutumların ne kadar zor değiştiğini iletişim araştırmalarından biliyoruz. Herkes kendi tutumunu doğrulayan bilgileri yeğliyor. Almanya'da topluma entegrasyonu mükemmel, iyi bir eğitim görmüş pek çok Türk genci, üst düzey yetkili olarak çalışıyor, kilit konumlarda, örneğin polis teşkilatında görev alıyor, fakat Alman toplumu bu gerçeğin yeterince farkında değil. Uyumlu olanlar görünmez, dikkat çekenler ise "o kadar da uyumlu olmayanlar"dır, uzun pardösülü kapalı kadınlar, okul konusunda, dil konusunda sorunlar yaşayan, dolayısıyla meslek eğitimlerini üstlenmeye hazır bir işveren bulamayan gençler, Alman toplumuna uyumdan artık vazgeçmiş olan umutsuz, saldırgan insanlardır.

Bu yüzden tipik iki yerel gazetenin dört hafta süresince –15 Ocak ile 15 Şubat 2009 arasında– Türkiye hakkında ve Almanya'daki Türkler hakkında ne gibi haberler verdiklerine baktım. Bulgularım beni de şaşırttı. İlk örneğim Almanya'nın güneyinde Regensburg kentinde çıkan Mittelbayerische Zeitung gazetesi. Günlük tirajı 137.000 olan gazete, hem kentsel hem de kırsal alanların bulunduğu bir yörede dört farklı bölgesel baskı halinde çıkıyor. İlgili haberlerin çoğu, Türkiye kökenli bir ailenin çocuğu olan ve uzun çekişmelerden sonra Türk millî takımına girmek yerine Alman millî takımına girmeye karar veren 20 yaşındaki profesyonel futbolcu Mesut Özil hakkındaydı. Bu kararından dolayı web sitesinde pek çok hakarete maruz kalan Gelsenkirchen doğumlu Özil'in, "Ailem ve birçok arkadaşım Türkiye'den geldi, bu yüzden kararımı vermek hiç de kolay olmadı," dediği, gazetenin verdiği bilgiler arasında. Mesut Özil olayının ilginç tarafı, iki yaşındayken Anadolu'dan Almanya'ya gelmiş olan babasının oğluna Almanya için oynamayı öğütlemesidir. Gazete ilgili dönemde en çok haberi bu zorlu karar sürecine ayırdı. İkinci önemli olay, bir Türk kız çocuğunun Almanya'nın Paderborn kentinde muhtemelen bu zaman diliminde yakalanmış olan Türk bir hemşerisi tarafından öldürüldüğü Kardelen olayıydı. Dikkat çekici diğer konularsa Türkiye'nin Yakınoğu'da arabuluculuk yapmasıyla Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Davos çıkışı ve bunun sonuçlarıydı.¹³ Türkiye'de Ermenilerden özür dilemek için yapılan girişimin de haberlerde yer alması beni doğrusu şaşırttı.¹⁴ "Ergenekon" başlığı

13 Erdoğan Davos'ta Dünya Ekonomik Forumu'nda İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'in de katıldığı bir panelde İsrail'in Gazze şeridindeki harekâtını şiddetli bir biçimde eleştirdikten sonra paneli kızgın bir halde terk etmişti.

14 Aralık 2008'de 200 kadar Türk profesörü, gazetecisi, sanatçısı vs. Türk hükümetlerinin bugüne kadar "1915'te Osmanlı Ermenileri'nin maruz kaldığı Büyük Felâket'i inkâr etmelerinden ve "Ermeni kardeşlerimizin duygu ve acılarına "duyarsız" kaldıklarından ötürü, dünyadaki tüm Ermenilerden özür dilemek için internette imza toplamaya başladılar.

altında yeni gözümlerin yaşandığına dair haberler de vardı.¹⁵ Almanya'daki Türkleri ilgilendiren bir takım konulara da rastladım: Kocaeli'ne bağlı Karamürsel kasabasının, Bavyera'nın Schwandorf kasabasıyla kardeş şehir olması planlanıyor. Bir kültür merkezinde, Türklerle Almanlar arasındaki karşılıklı önyargılar tartışıldı. Türklerin göçmenler arasında en az entegre olmuş olan grup olduğu sonucuna varılan tartışmalı yeni bir entegrasyon raporu da haberlerde yer aldı.¹⁶ Bu haberlere ilişkin "Klişelere son" başlıklı ilginç bir yorum da çıktı. Diğer bir konuya Bavyeralı Hıristiyan Sosyal Birlik (CSU) partisinin Türkiye'ye karşı olumsuz yaklaşımları, Avrupa Parlamentosu seçim kampanyasında kullanma planlarıydı. Ayrıca Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin (SPD) Avrupa Parlamentosu seçimleri için hazırladığı listede yer alan Türk kökenli bir aday ile yapılan bir röportaj buldum. Bu bir aylık süreye kuş bakışı bir göz attığımızda (Erdoğan'ın Davos ve Brüksel çıkışlarına bakılırsa) çatışmalara neden olan, (Ermenilerden özür kampanyasına bakılırsa) biraz da kendisiyle barışmaya çalışan, (kardeş şehir örneğinde) Almanya ile yakın ilişkileri olan, (genç futbolcu örneğinde) Almanya'daki Türklerin kararlarında zorlanmalarına neden olan bir Türkiye karşımıza çıkıyor.

Başka bir yerel gazeteyle, Hamburger Morgenpost gazetesine ve diğer bazı yerel basın organlarına da baktım. Ortaya çıkan sonuç her defasında şaşırtıcı bir biçimde benzerdi. Buna aslında şaşmamalı, çünkü tüm haberler –yerel olanlar hariç– aynı kaynaklardan geliyor, haber ajanslarından, çoğu zaman da İstanbul'da bürosu bulunan Alman Haber Ajansı'ndan (dpa) alınıyor. Küçük ve orta ölçekli gazetelerin kendi muhabirleri yok. Biraz daha hevesli olan bazı gazeteler İstanbul'da yaşayan ve sayıları gayet az olan serbest Alman gazetecilerden de haber alıyor. Gazetelerin toplam sayısına ve hacmine bakıldığında bu katkıların nispeten az olduğu görülüyor.

Türkiye'de kendi muhabirleri olan gazetelerin tirajları yüksek olmakla birlikte –iki gazetenin toplam tirajı bir milyondur– Almanların çoğu başka gazeteler okuyor. Hürriyet gazetesi ile yakın bir işbirliği içerisinde olan Alman bulvar gazetesi Bild'in yanında en çok okunan –hatta gazetelerin ezici çoğunluğunu oluşturan– dolayısıyla da en çok iz bırakan yerel ve yöresel basın organlarıdır. Onun dışında tabii ki televizyon, radyo, Der Spiegel ve Fokus gibi haber dergileri, Die Zeit gibi haftalık gazeteler de var. Bunlardan bazılarının –örneğin Der Spiegel dergisinin, Die Zeit gazetesinin, Süddeutsche Zeitung (SZ) ya da Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ) gibi günlük gazetelerin– karar alıcı kesim üzerinde yerel basından daha büyük bir etkisi olduğu söyleniyor. Fakat her milletvekilinin yerel bir seçim bölgesi var ve o bölgenin sakinleri yerel basını okuyorlar. Orada bulabildikleri bilgiler aslında fena olmamakla birlikte çok zengin değil, pek çok örnekte de gerçekleri canlı ve anlaşılır bir biçimde yansıtmaktan uzak. Süzgeçlerden geçebilen haberler çoğu zaman çatışmalarla ilgili, gelişmelerin çözümlenmesiyle, kültür ya da güncel yaşamla ilgili haberler çok az. Bu dört hafta boyunca kendi gazetem de gözlemledim, çok daha iyi miydi diye kendime sordum. Daha ayrıntılıydı, orası

15 Ergenekon, yargılanması süren aşırı milliyetçi bir yeraltı örgütünün ismidir. Sayıları 200'e yakın olan Ergenekon sanıkları terör örgütü kurmak, siyasal cinayetler işlemek ve darbe planlamakla suçlanıyor.

16 Bkz. dipnot 6.

kesin. Ayrıca sadece ajanslardan beslenen gazetelerde hiç bulunmayan bir yazı türü vardı –portreler, örneğin yeni başmüzakereci Egemen Bağış'ın portresi. Erdoğan'ın Davos çıkışı, Türk-Yakındoğu diplomasisinin olanakları, Alman entegrasyon raporu, Türk yiyeceklerinin zararlı maddeler içerdiği konusunda çıkan haberlerle ilgili eleştirel yorumlara da yer verilmişti. Ayrıca başka uluslararası muhabirlerle dönüşümlü olarak birkaç haftada bir SZ için bir köşe yazısı yazan Hürriyet Münih muhabiri Celal Özcan'ın yeni bir yazısı çıktı.

Uzun süredir şikayetçi olduğum bir konu, Almanya'da Alman medyası için çalışan Türk kökenli gazetecilerin azlığı. Gazetecilik okulları bence yetenekli adayları aramalı, cesaretlendirmeliydi. Üniversiteler bugün daha yeni oluşturulan burs programlarını çok daha önce hazırlamalıydı. Türk kökenli meslektaşlarım da sadece entegrasyon sorunlarını değil, her konuyu yazmalı. Türk isimlerinin dikkat çeken yerlerde görünmesi artık olağan hale gelmeli ki işverenler ü'sü bol ö'sü bol isimlerin yer aldığı başvuruları hemen bir kenara koymasınlar. Medya bu alanda bir örnek oluşturabilir.

Frankfurt Kitap Fuarı Türkiye'yi konuk ülke olarak seçerek bir takım kapıların açılmasını sağladı. Hiçbir zaman günümüz Türk edebiyatının bu kadar çok eseri Almanca'ya çevrilmemişti. Günlük Frankfurter Rundschau gazetesinin Frankfurt muhabiri Canan Topçu bunun kendisi için ne anlama geldiğini yazdı: İnsan geldiği ülkeyle, kendi kültürüyle ve bu ülkenin, bu kültürün nihayet Almanya'da dikkate alınmasıyla gurur duyabilir. Bu açıklama aynı zamanda Türkiye'nin büyük bir eksiğini açığa çıkarıyor: Uzun yıllar boyunca kültürünün dışarıda temsil edilmesini işçi ve kültür derneklerine havale etmişti. Ne var ki bu dernekler epey zamandır önem kaybediyor, zira göçmenlerin üçüncü ve dördüncü kuşağı bu dernekleri artık sıcak bir yuva olarak algılamıyor.

Ankara'da nihayet Goethe Enstitüsü örneğinden esinlenerek yurtdışında faaliyette bulunacak bir kültür enstitüsünün kurulması değerlendiriliyor. Umarım bu devlet kültür kurumu tarzı bir enstitü olmayacak, Türkiye'nin canlı resmini, filmlerini, müziğini, edebiyatını içine alabilen bir çerçeve, buluşmalara açık bir mekân oluşturulacak. Böyle bir mekânın eksikliği Almanya'da hissediliyor. En güzeli ise tek bir kültür enstitüsünün değil, birden çok enstitünün kurulması olurdu.

Diğer bir öneri de şu: Madem halihazırda bir işbirliği var, o zaman Almanya'da bulunan üniversitelerin iletişim bölümlerinin ve gazetecilik okullarının Türkiye'deki denkleleriyle, tek tük basın yayın organlarının bir kereye mahsus değişim programlarını aşacak daha geniş kapsamlı bir işbirliği yapmalarına katkıda bulunmalıdır. Böyle bir işbirliğinin amacı, bir taraftan Alman gazetecilerini Türkiye'de çalışmaya hazırlamak, diğer taraftan Almanya'dan gelen genç ve yetenekli Türkleri aracı rollerini yerine getirebilmek için gereken bilgileri edinmeye heveslendirmek olmalıdır.

Türkiye basınında Almanya

Bülent Mumay

Almanya ile Türkiye arasındaki ilişkiler, geçtiğimiz yüzyıla kadar ortalama bir Türk yurttaşının gözünde, ittifak yapan iki ülkeden ibaretti. İki toplum, Viyana Kuşatması'ndan bu yana birbirine kurşun sıkmamış, tekrar savaşmamıştı. İlkokuldaki tarih kitaplarında da iki toplumla ilgili geçen en önemli cümle şuydu: Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya yenildiği için biz de yenik sayılmıştık. Dolayısıyla Almanya ile Türkiye arasındaki dostluk imgesi, yakın zamanda hep bu ittifak üzerine inşa edilmişti. Almanya İkinci Dünya Savaşı'nda –bu sefer içinde Türkiye olmadan– benzer bir yenilgiyi aldığına yeniden dirilmek için ek bir işgücüne ihtiyaç duymuştu. İşte o zaman da Almanlar, gerek Birinci Dünya Savaşı'ndan, gerek Osmanlı döneminde kurulan ittifakların devamından dost bildiği ülke Türkiye'nin kapısını çaldı.

1960'larda yapılan anlaşmalardan sonra¹⁷ gerçekten de on binlerce Türk işçisi Almanya'nın imarına katkıda bulunmak üzere bu ülkeye gitti. İşte Almanya bu kadar çok dost Türkle o zaman karşılaştı. Bu yüzden Almanya'da Türk imgesine ilişkin en büyük izlenimi, bugün yaklaşık sayıları üç milyona dayanan Türkiyeli göçmenler oluşturuyor.¹⁸ Yani Almanya'nın Türklere ve Türkiye'ye bakışı, göçmen Türkler üzerinden inşa edildi. En çok insan ihraç ettiğimiz, en çok ticaret yaptığımız dost ülkeden, en kalabalık turist grubunu da ithal ediyorduk. Bu nedenle Türkiye'deki Alman imgesi de, güneydeki kumsallarımızı dolduran orta sınıf Almanlar, yaz izinlerinde Türkiye'nin karayollarını dolduran Alman plakalı Türkiyeli göçmenler ve onlar sayesinde tanıştığımız çikolatalar, modern spor ayakkabıları, bilgisayar oyunlarından ibaretti. Almanya artık sadece orada yaşayan Türkler için ikinci bir vatan değildi. Aynı zamanda Türkiye'de yaşayan insanların da, mutlaka orada bir yakınları olduğu için, ikinci bir vatani haline gelmişti. Türkler, Türkiye'nin içinde bulunmadığı spor müsabakalarında Almanya'yı tutarlardı.

17 Almanya Federal Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında akdedilen, 1961 yılında yürürlüğe giren, 1964 yılında gözden geçirilen ve Türk işçilerinin Almanya'ya göçünü düzenleyen Türk İşgücü Anlaşması kastediliyor.

18 Alman Federal İstatistik Kurumu'nun verilerine göre Almanya'da halen yaklaşık olarak 1,6 milyon Türk vatandaşı bulunmaktadır. Türkiye asıllı göçmen kökenli insan sayısının ise çok daha yüksek, 3 milyon civarında olduğu tahmin ediliyor.

Almanya'nın ikinci vatan olması olgusu sadece orada yaşayan Türkler için değil, Türkiye'de yaşayan büyük çoğunluk için bugün dahi geçerli. Bu yüzden onların yaşadıkları sıkıntılar, yani Avrupa'daki Türklerin, Türkiye kökenli göçmenlerin yaşadıkları sıkıntılar çok direkt olarak burada da yaşanıyor. Sevinçlerine, sıkıntılarına buradan ortak olmaya çalışıyor ülke. Biz Türkler Almanya'ya onların gözüyle bakar hale geldik. Almanya'daki Türkler böylelikle bir taraftan ciddi bir şekilde bir köprü görevi üstlendi. Fakat ne yazık ki diğer taraftan bu bakışın sadece yurt dışında yaşayan Türkler üzerinden inşa edilmesi, iki tarafın birbirlerine bakışını ipotek altına aldı. Dolayısıyla bizim mutlaka yeni kapılar ve yeni koşullar yaratmamız gerekiyor. Bunu yaparken elbette bugün Avrupalı Türkler¹⁹ dediğimiz insanların dönüşümlerinden de faydalanabiliriz. Artık klasik Alman ve klasik Türk de sayılamayacak, Almanya imgesinde ciddi etkiler yaratan yönetmenler Fatih Akın ve Neco Çelik ya da oyuncu ve yazar Emine Sevgi Özdamar gibi isimlerden Türklükleriyle ya da Türkiyeli olmalarıyla söz edilmemesi sevindirici gelişmeler. Fakat talihsiz bir şey de oldu bu süreçte, son on yılların en önemli kırılması: 11 Eylül 2001, tam da bu dönüşümü, Türklerin tutumundaki değişimi, ne yazık ki sabote etti. 11 Eylül'den sonra değişen sadece Batının güvenlik konsepti olmadı. Göçmenler her zaman öteki konumunda bulunmuşsa da 11 Eylül'den sonra artık çoğunluk için ötekinin de ötekisi haline geldi.

Almanya'da 11 Eylül'ün etkisi zaten devam ederken en az bu olay kadar etkili olan üç olay daha, Türk medyasında Almanya bakışına çok ciddi etkilerde bulundu: Bunlardan ilki Almanya'nın 2000'lerde yaptığı yeni göç ve vatandaşlık yasasının ardından, 2007'de yenilenen göç ve vatandaşlık yasasındaki ayrımcı unsurlar. İkincisi Hessen eyaletinde Hıristiyan Demokrat Birlik Partisi'nin (CDU) adayı olan Eyalet Başbakanı Roland Koch'un 2008 senesinde açıkça yabancı düşmanlığını körükleyen ikinci seçim kampanyasını yürütmesi (Koch bundan önceki seçimlerde çifte vatandaşlığa karşı imza toplayarak iktidara gelmişti). En acısı ise 2008'in 3 Şubat'ında dokuz Türkün can verdiği Ludwigshafen yangını. Bu kırılma noktalarını kısaca açmak istiyorum.

Yeni göç ve vatandaşlık yasası, yasa metnindeki diplomatik cümlelerle bir hayli karmaşık bir hale getirilip neredeyse sadece Türklerin yaşamını güçleştiren unsurlar taşıyor. Yani siz Almanya'da yaşayan bir Türk ya da Türkiye kökenli bir Almansanız, Tayland'da tanıştığımız bir kadınla evlenip birlikte yaşamak üzere onu ülkenize getirebiliyorsunuz, fakat Türkiye'den biriyle tanışıp evlenmeniz halinde onu ülkenize getirmeniz ve birlikte yuva kurmanız çok güç koşullara bağlıyor.

Koch'un seçim kampanyasına dönelim. Koch'un geçen yılki Hessen eyalet seçimlerinde yürüttüğü kampanya, resmen Münih metrosunda bir Alman yaşlıya ölçüsüz şiddet uygulayan Serkan A. olayını körüklemek için başlatıldı. Seçmenler, ne büyük şans ki bu olayı sömüren Koch'u bu davranışı için sandıkta cezalandırdı. Koch %10 oranında oy kaybetti. Bu yenilgi belki sevindiriciydi, ama Koch'un yürüttüğü kampanya yine de sonuçsuz kalmadı: Almanya'da o sıralarda tekrar daha geniş bir zemin bulmaya ça-

19 Bkz. dipnot 8.

lışan aşırı sağcılarının, hatta ırkçı olarak bile tanımlayabileceğimiz bazı küçük grupların ne yazık ki ekmeğine yağ sürdü. Anımsarsınız, geçen sene Türkiye'deki gazetelerde ve Avrupa'da yayın yapan Türkiye kökenli basında da yer almıştı: Republikaner (Cumhuriyetçiler) isimli aşırı sağcı bir parti, tam da Koch'un bu kampanyasının devamında, sarışın bir Alman kızı "Ali, bana sultanma!" sloganıyla afişine taşıdı. Yine Koch'un yarattığı atmosferin sürdüğü dönemde, Hessen eyaletinde yayın yapan Hessen radyosu reklam kampanyasında yanmakta olan bir çakmağı kullandı.

Ve Almanya'daki göçmenlerin hayatını hakikaten güçleştiren, Türk ile Alman medyaları arasında ciddi problemlere yol açan bu iki olayı takip eden en talihsiz olaya geliyoruz: Ludwigshafen yangınına. Türkiye kökenli dokuz göçmenin öldüğü olaydan sadece üç-dört saat sonra Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin (SPD) o zamanki Genel Başkanı Kurt Beck ve CDU'lu Ludwigshafen Belediye Başkanı Eva Lohse olay yerine gittiler. Daha dumanlar tütüyordu orada. İnsanlarda ölümlerin şoku sürüyordu. Ve bu iki siyasetçi, orada yaptıkları açıklamada, olaydan sadece üç-dört saat sonra normal bir yangının söz konusu olduğunu, arkasında kesinlikle yabancı düşmanlığı olmadığını söylediler. Ne büyük tesadüftür ki, soruşturmayı Türkiye'den giden birkaç ajanı da içine katarak sürdüren savcılık, dokuz ay sürecek olan soruşturmanın akabinde neredeyse Beck ve Lohse'yi doğrulayan bir sonuca vardı: Savcılık yangına ne elektrik kontağı, ne teknik hata, ne de kundaklamanın neden olduğunu belirtti. Bu tatsız duruma, Türkiye de ne yazık ki gerginliği azaltma yoluna giderek bir çözüm üretmedi, tam tersine gerginliği turmandırdı. Hemen saldırının akabinde, önce Ludwigshafen'a, ardından Köln'e giden Türkiye Başbakanının yangından birkaç gün sonra Köln'de yaptığı konuşmada asimilasyon sözcüğünü telaffuz etmesi,²⁰ hem içerik hem de zamanlama bakımından en az Kurt Beck'in ve Lohse'nin açıklamaları kadar talihsizdi.

11 Eylül 2001'de yaşadıklarımız ve akabinde son üç yılda yaşadığımız üç kritik olay, iki ülke basınının ortak bir dil oluşturmasına vesile olabiliirdi. Ne yazık ki bunu başaramadık. Türk ve Alman gazeteleri bu süreçlerde ve özellikle Ludwigshafen yangınından sonra adeta birbirini yalanlama yarışına girdi. Elektrik kontağı diyen Alman gazetesini, ertesi gün diğer bir Türk gazete elektrik sistemini çizerek yalanladı. Yangın sigortadan para almak için çıkarıldı dendi, evin sigortasız olduğu yazıldı. İki görgü tanığı eve yanıcı madde atan birini gördüklerini söylediler. Öteki taraf ısrarla yabancı düşmanlığı yok dedi. İki ülkenin gazeteleri kendi hedef kitlelerine en uygun haberleri verme yarışına girmişlerdi sanki.

Son iki yıllık bu süreci gazeteciler olarak ve iki ülke ilişkilerine emek veren insanlar olarak tekrar okumamız ve gerekli dersleri çıkarmamız gerekiyor. Kapitalizmin bugünlerde yaşadığı krizin de, çalışan göçmenlere yönelik bakışı katılaştırdığını hepimiz biliyoruz. Yani Avrupa'da küçülen pastayı göçmenlerle paylaşmak isteyenlerin sayısı her geçen gün ne yazık ki azalıyor. Bu nedenle yayınlarımızda, haberlerimizde öteki kavramının izlerini mutlaka silmeliyiz. Almanya'da yaşayan bir Türk kökenlinin evi -sı-

radan bir sebeple bile olsa– yandığında, aklına ilk gelen şey neden kundaklama oluyor? Bunun üzerinde kesinlikle düşünmemiz gerekiyor. Bunun gibi paranoyaları, yani “evi-mi kesin ırkçılar yakmıştır” gibi paranoyaları besleyen ne yazık ki yaşanan gerçekler.

Daha ortada hiçbir somut delil yokken “kundaklama” diye haber yapanları nasıl eleştiriyorsak, yine kanıtlar bulunmadan, soruşturma henüz açılmadan “normal bir yangın” başlığını da atmamamız gerekiyor. Suça karışan bir gencin işlediği suçla hiçbir ilgisi olmamasına karşın etnik kökenini başlığa çıkarmaktan vazgeçmeliyiz. Yukarıda sözü edilen olayda Türkiye kökenli Serkan A. Yunanistan kökenli bir göçmen ile birlikte Alman bir yaşlıyı Münih metrosunda öldüresiye dövdüğünde, gazeteler Yunanistan kökenli gencin etnik kökenini başlığa çıkarmadılar. Bunun dinsel nedenle olduğunu düşünmüyorum, ama Türk imgesi genelde kriminal olaylarda sıklıkla en kolay şekilde başlığa çıkarılan unsur haline dönüşüyor. Ve tam tersi örnekler de oluyor: Örneğin krosta başarılı olan ve Berlin’de yaşayan Türk kökenli bir göçmen kız bir rekor kırdığında ya da bir madalya aldığına, Alman basınında kesinlikle Türklüğünden söz edilmiyor. Özellikle başlıklarda “Berlin’in en hızlısı” deniyor. Ama kökeninden söz etmek böyle bir durumda hiç akla gelmiyor. Kökeninden söz etmenin doğru olduğunu savunmuyorum. Ama negatif haberlerde ısrarla Türk, Türkiyeli, göçmen olmanın ön plana çıkarılması karşısında ciddi bir çelişki yaşıyoruz. Bu örtülü ırkçılıktır ve mesleğimizin temel ilkelerinden biri, örtülü ırkçılıktan ve ayrımcılığı körükleyen yayınlardan kaçınmaktır.

Karşılıklı empatiyi artırmamız gerekiyor. Çok yakın zamanda iki ülke arasında geçen olayların satırbaşlarını vererek ne yapabildiğimiz, bundan sonra bu tarz örneklerde nasıl bir tutum izleyebileceğimiz konusunda bir ipucu verebilirim. Örneğin Türkiye’de dinî ibadetlerini yerine getirmek isteyen Almanların kilise ihtiyacı, Avrupa’da yaşayan Türklerin hayatını zorlaştıran vatandaşlık yasası kadar her iki ülkenin basınında da yer almalı. Bir Alman vatandaşının Malatya’daki bir yayınevinde vahşice öldürülmesi karşısında sesimizi en az Ludwigshafen olayında olduğu kadar çıkarmalıyız. Keza 11 Eylül’ü yapanları, perde arkasındakileri eleştirirken İslamofobi tuzağına düşmemeliyiz. Almanya’da kırk yıldır yaşayan göçmenler, sıkıştırılarak, zorlanarak değil, ancak eğitimden siyasete her alanda yaşama katılarak entegre edilebilir. Çünkü zorlamalar direnci, dirençler paranoyaları, paranoyalar da düşmanlığı besliyor. Dolayısıyla vatandaşlık yasası gibi göçmenlerin yaşamını zorlaştıran haberleri satır aralarında geçiştirmememiz, bu habere bir Alman gencinin Türkiye sahillerinde bir İngiliz kıza tacizden Türkiye’de tutuklanması olayı kadar yer vermemiz gerekiyor.

Geçenlerde Berlin’de sunulan araştırmada²¹ olduğu gibi “Türkler uyumsuz” klişesine sığınmamamız; uyum sorununun nereden kaynaklandığını, Almanya’nın –her sene tekrarlanan Pisa²² araştırmasında belli olduğuna göre– Avrupa’nın en kötü, en

21 Bkz. dipnot 6.

22 PISA kısaltmasıyla bilinen uluslararası okul performansı araştırmaları, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından hazırlanmakta ve 15 yaşındaki öğrencilerin güncel yaşama ve mesleğe ilişkin bilgi ve becerilerini ölçmek amacıyla üç sene bir 20’yi aşkın ülkede yapılmakta.

katı eğitim sistemine sahip olduğu gerçeğini göz önünde bulundurarak, gençlerin neden eğitimsiz kaldıklarını, neden dışlandıklarını, neden Sonderschule'lere (özel öğretim kurumlarına) terk edildiklerini bir kez daha düşünmemiz gerekiyor. Dolayısıyla "uyumsuz Türkler" başlıklarını, cümlelerini veya yargılarını yenilerken, arkasındaki gerekçeleri mutlaka irdelememiz gerekiyor. Almanca bilmiyorlar diye dışlamamız, Almanca öğrenmeleri için yeni kanallar yaratmamız şart.

Ünlü veya magazin unsuru olmasalar da ülkedeki göçmen kökenlilerin başarılarına mutlaka gazetelerde yer verilmeli. Elbette gazetelerde her zaman daha çok çatışmalı ve problemlili unsurlar ön plana çıkar. Fakat uyumsuzluktan söz ederken "bakın, uyumlu Türkler de var" diyerek bir örnek vermek, "bütün Türkler uyumsuzdur" yargısını pekiştirmek dışında bir işe yaramıyor ne yazık ki. Bu tarzda çok yaygın, özellikle Alman dostlarımızla çok sık yaşadığımız bir problem, bir sohbet konusu var. Alman dostlarımız, "Benim komşum hiç Türke benzemiyor" derler. "Herkes türban takmıyor", "bakın, siz de alkol kullanmıyorsunuz" ya da "denize mayoyla girebiliyorsunuz, hiç Türke benzemiyorsunuz" gibi cümlelerle karşılaşıyoruz. Bunlar, önyargıları körükleyen cümlelerdir ve ne yazık ki gündelik hayatta bununla sıklıkla karşılaşıyoruz. Almanya'da yaşayan Türkiyeli göçmenler elbette dönüşecek. Çok güzel örnekleri de, yukarıda sözü edilen talihsiz olayları yaşadığımız son birkaç yılda bile gördük. Fatih Akın'ın yarattığı sinemanın sadece Türk veya sadece Alman sineması olduğunu kimse iddia edemez. Futbolcu Mesut Özil de kendi isteğiyle Alman millî formasını tercih etti, bir kısım tepkilere rağmen, bunları da göğüsleyerek, ailesinin de desteğiyle. 1990'larda bir Türk gencinin bunu yapmasını hiç kimse beklemezdi herhalde.

Özetle elimizde iki tane objektif var, aynı taraflara bakmak, aynı yerlere zımlamak zorunda değiliz. Ama çekilen her fotoğrafa aynı empatiyle yaklaşmayı başarmalıyız.

Ludwigshafen – ya sonra?

Eckart Cuntz

Bugün resimlerin gücünü konuştuğumuzda kastedilen tabii ki medyadaki resimlerin gücüdür. Demek ki bugün aslında “medyanın gücü”nü, hangi resimlerin gösterildiğini ve hangi resimlerin akılda kaldığını konuşuyoruz. Bir yıl kadar önce herhalde tüm Alman ve Türk medyasında gösterilmiş olan, hem de tekrar tekrar, neredeyse her gün gösterilmiş olan bir resim var: Ludwigshafen’da dördü çocuk dokuz insanın hayatını kaybettiği bir yangının tüm dehşetini gösteren bir resim, babası tarafından yanan evin penceresinden atılan bir çocuğun resmi. İnsan bu resme bakarken çocuğun sonra ne olduğunu sormadan edemiyor. –Türk medyasında nasıl bir haber verildi biliyor musunuz? Çocuğu aşağıda biri tutmayı başarmış, bu Alman bir polismiş, kabul, fakat Türk asıllıymış. Sonradan bu bilginin doğru olmadığı ortaya çıktı.

Bu örnek aslında Ludwigshafen olayı etrafında yapılan tartışmaların tümünü yansıtıyor. Ludwigshafen yangını kuşkusuz hayal edilebilecek en korkunç yangın, gerçek bir trajedydi. Sözü edilen aile ile olaydan kısa bir süre sonra tanıştım. Memleketleri Gaziantep’te kurbanların cenazesine katıldım ve (beni büyük bir misafirperverlik ile karşılayan) aileleriyle konuşma fırsatım oldu. Gaziantep’te de çok etkileyici olaylar oldu. Özellikle bana anlatılan hikâyelerden çok etkilendim. Örneğin kocasının yanan evden dışarı çıkmasına yardım eden bir kadın da kısa bir süre sonra hayatını kaybetmişti. Bu da kuşkusuz akıllara durgunluk veren bir hikâyedir.

Diğer taraftan –özellikle Türk medyasında– çabucak yangının kundaklama sonucunda çıktığı yargısına varıldı. Örneğin Türk medyasında derhal evin duvarına çizildiği iddia edilen SS rünleri²³ gösterilmeye başlandı. Bunun gibi işaretlerin evin duvarında bulunduğunu inkâr etmiyorum. Ne var ki sonradan öğrenildiği üzere bu rünler daha önce de oradaydı, başka bir deyişle yangın ile bir ilişkisi yoktu. Günlük Vakit gazetesinde başbakanımız gamalı haç²⁴ ile gösterildi, hatta göç yasasında aile birleşimi konusunda

23 Nasyonal Sosyalizmin ideolojisinde eski Cermen yazısı (rünik harfler) ideolojik amaçlara alet edildi. Çift “sig rünü” (kavisleri sivriltilmiş S harfi), Adolf Hitler’in parti milisleri olan Koruma Timleri’nin (SS) simgesiydi; kullanımı Almanya Federal Cumhuriyeti’nde anayasaya aykırılığından dolayı suç teşkil ediyor.

24 Nazi partisinin simgesi, kullanımı anayasaya aykırı olduğundan dolayı yasaktır.

yapılan yasa değişiklikleri ile yangın arasında bir bağlantı kuruldu.²⁵ Ludwigshafen'dan sonra Türkiye'de Almanya ile ilgili olarak aylarca sırf yangın haberleri yer aldı. Yangınlar Ruhr bölgesinde olsun, Baden-Württemberg'de olsun, nerede olursa olsun, ilk dile getirilen şüphede, bir kundaklamanın söz konusu olduğu yönündeydi. Bir olayda yine gamalı haçlar görüldü, Türk basınında da hemen kundaklamanın faileri tarafından çizildiği haberi yer aldı. Ertesi gün gamalı haçların tam da bu kuşkuyu uyandırmak için sonradan eklendiği ortaya çıktı. Bu olayda gerçekten bir kundaklama söz konusuydu, fakat sebebi yabancı düşmanlığı değildi. Gelgelelim olayın aydınlanmış olduğuna dair bir haber, bir düzeltme Türk basınında yayımlanmadı. Böylece Türkiye'de (ve herhalde Almanya'da yaşayan Türk nüfusunun büyük bir kısmında) aylarca Türk kökenli biri için Almanya'da yaşamının kesinlikle güvenli olmadığı, oturduğu evin her an yakılabileceği izlenimi ağır bastı.

O zaman tüm bu olaylara çok üzüldüm ve çok da endişelendim. Almanya'da yabancı düşmanlığı yok değil! Tabii ki böyle bir problem var! Tabii ki ara sıra kökenleri farklı insanlar birlikte yaşarken sorunlar çıkıyor. Fakat Ludwigshafen yangınından sonra Türk medyasında yaratılan izlenim beni dehşete düşürecek mahiyetteydi ve gerçeklere uygun bir tarafı yoktu.

O günlerde pek çok insanla görüştüm, bazen de muhataplarımı şaşırtmayı, düşündürmeyi başardım. Örneğin Almanya'da özel konutlarda yılda 170.000 ila 200.000 yangının çıktığını, yılda 400'den fazla insanın yangın sonucu öldüğünü gösteren yangın istatistikleri var. Bu yangınlardan birinin Türk kökenli insanların oturduğu bir evde gerçekleşmesi buna göre yüksek bir ihtimal. İlgili dönemde Türk gazetelerinde haberleştirilen yangınlar arasında sebebi muhtemelen yabancı düşmanlığı olan iki kundaklama söz konusuydu, ikisinde de sadece maddi hasar meydana geldi. Bu sonucu açıklayan faktörlerden biri komşuların bu insanlara yardım etmek için derhal devreye girmiş olmalarıdır. Dayanışma demek ki her zaman güçlüydü, tıpkı Ludwigshafen'da olduğu gibi. Ludwigshafen itfaiyecileri var güçleriyle çalıştılar, kendi hayatlarını tehlikeye atarak başkalarının kurtulabilmesine katkıda bulundular. Buna rağmen itfaiyenin yeterince yardım etmediği suçlamasıyla saldırıya uğradığında gözyaşlarına boğulan bir itfaiyecinin resmini gördük medyada.

Fakat Türk tarafında farklı görüntüler de vardı. Bu bağlamda örneğin olaydan hemen sonra Ludwigshafen'a giden ve entegrasyon siyaseti konusunda büyük bir çaba sarfeden Ludwigshafen Büyükşehir Belediye Başkanı ile hemen yakın bir temas kurabilmiş olan Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanından söz etmek istiyorum. İki başkan olaydan sonra şehirleri arasında dostça bir ilişkinin gelişebilmesi için büyük çabalar sarf etti. Gaziantep'te bir Ludwigshafen parkının kurulması planlanıyor. Park elbette ki korkunç yangının anısına kurulacak, fakat aynı zamanda şehirlerarası dostluğun parkı da olacaktır. Bu ve bunun gibi girişimlerle mesafe katedebileceğimizi düşünüyorum.

25 Almanya Federal Hükümeti Mart 2007'de 2005 yılında yürürlüğe girmiş olan göç yasasının değiştirilmesini karara bağladı. Yasa değişikliklerinin bazıları aile birleşimini etkiledi, örneğin Almanya'ya gelmeden önce basit dil bilgileri ispatlama yükümlülüğü ve asgari yaş sınırı getirildi.

Ludwigshafen olayıyla ilgili Türk medyasında her şeye rağmen bunun yabancı düşmanı bir kundaklama olduğu konusunda şüphelere hâlâ yer veriliyor. Buna hep üzülüyorum. Gerçek şu ki yangının incelenmesine Türk eksperlerinin de katılabilmelerini isteyen Türk hükümetinin ricası, daha önce emsali bulunmayan bir şekilde hemen kabul edildi. Bu eksperler işin başından beri incelemelere katıldı, hatta incelemeler tamamlanana kadar kalabilmeleri için görev süreleri uzatıldı. Soruşturma, bir kundaklamanın, dolayısıyla yabancı düşmanı bir saldırının da söz konusu olmadığı yönünde sonuçlandı. Buna rağmen yangın sebebinin ne olduğunun tespit edilmesi gerektiği daha sonra da ara sıra tekrarlandı. Gelgelelim sebebi tam olarak tespit edilemeyen yangınlar ara sıra çıkıyor. Tüm eksperlerin katıldığı, aylarca süren bir incelemenin ötesinde artık yapılacak bir şey yok. Yangının yıldönümü dolayısıyla Türk basınında yine yeni yangınlarla ilgili haberler çıktı. Bu yangınlar vardır, doğrudur, fakat sebepleri tamamen farklıdır. Bunların her birini haberleştirmeye çalışsak gazete sayfaları yangın haberleriyle dolar.

Türkiye'ye geleli beri neredeyse üç yıl oldu. İlk yıllarda Alman basınında Türkiye'yle ilgili çok sayıda haber çıktığı halde Türk basınında Almanya'ya pek fazla yer verilmediğinden şikayetçiydim. Geçen yıl durum ansızın değişti, ülkemiz artık her zaman baş sayfada yer almaya başladı, fakat hayal ettiğim gibi haberlerle değil! Almanya ile Türkiye kadar yakın ilişkileri olan iki ülke daha var mı? Türk-Alman ilişkilerimizin çok eskilere dayandığı sık sık dile getiriliyor. Doğrudur da: Her zaman çok yakın, dostça ilişkiler içerisinde bulunduğumuzun ipuçlarına sık sık rastlıyoruz. Türkiye'de Almanlara gösterilen sıcak ilgiye ben de bizzat tanık oldum.

Ludwigshafen yangınından sonra Türk basınında gösterilen resimler ve yaratılan imaj Türkiye'de görmeyi hayal ettiğim Almanya imajına hiç de uygun değil. Hatta Almanya'da yaşayan insanların birlikte yaşamaları için de elverişli değil. Bu resimlerle ne yazık ki bir yıldır aşılamayan bir güvensizlik duygusu yaratıldı. Geçenlerde Ankara'da Hacettepe Üniversitesi'nde Türk-Alman ilişkileri, uluslararası siyaset ve dış politikada Türkiye'nin önemi konularında konferans verme fırsatım oldu. Herkesin, profesörlerin de, öğrencilerin de, canlı bir biçimde katıldığı ilginç konuşmalar yapıldı, çok sayıda soru soruldu. Yine de konferanstan sonra bir öğrenci gelip herkesin önünde böyle bir soru sormak istemediğini, fakat Almanya'da yaşamının güvenli olup olmadığını çok merak ettiğini söyledi.

Bu bağlamda sadece "resimlerin gücü"nden değil, resimlerin, medyanın sorumluluğundan da söz etmemiz gerektiğini düşünüyorum. Medya ülkelerimizi haberleştirirken daha ayrıntılı, daha değişik bir görüntü vermelidir. Almanya'da göçmenlerin entegrasyonuna dair basında çıkan haberlerin de gösterdiği gibi, böyle bir görüntü her zaman olumlu olmayabilir. Fakat eğer iyi örnekleri, olumlu tarafları göstermezsek o zaman nasıl ileriye dönük perspektifler açabiliriz? Türkiye geçen yıl Frankfurt Kitap Fuarı'nın konuk ülkesi olduğunda yepyeni bir Türkiye imajının gelişmesine sevindim. Alman medyası güzel, parlak renkleri olan bir Türkiye imajı yansıttı, çağdaş Türkiye'yi,

büyük bir kültürü ve uzun bir tarihi olan Türkiye'yi gösterdi. Türkiye'nin kendini bu kadar renkli bir biçimde tanıtmamasına, çeşitliliğini gözler önüne sermesine, tarihsel, dinsel ve etnik açıdan çeşitli köklere sahip olduğunu açıkça ortaya koymasına sevindim. Alman medyasında yer alan yansımalar da Türkiye'nin kendini gösterdiği gibiydi: Renkli ve çeşitli! Bu, olguları şirinleştirmeye çalışmamız gerektiği anlamına gelmez, fakat ara sıra klişelerden uzaklaşmamız gerektiğine inanıyorum. Ülkelerimizin yüzünü, güzel renklerini göstermeliyiz. Türk-Alman ilişkileri konusunda haberleştirilebilecek olumlu olaylar bence çok: Ekonomi konusunda en yakın işbirliğini biz yapıyoruz, burada faaliyet gösteren bunca şirket başka hiçbir ülkeden gelmedi. Türkiye'den en çok ithalatı biz yapıyoruz, başka hiçbir ülke bu kadar çok ithal etmiyor. Türkiye'nin en çok ticaret yaptığı ülke biziz. Çok sayıda turist geliyor, geçen yıl yine dört milyondan fazla Alman Türkiye'yi ziyaret etti.

Alman milleti 50 yıl öncesine göre artık çok farklı bir millettir. Bugün ülkemizde başka ülkelerden göç yoluyla gelmiş 15-16 milyon insan yaşamaktadır –bu, toplam nüfusun % 18-19'udur. Bu insanların en az üç milyonu Türk kökenlidir. Gerçi onların sayısını tespit etmekte günümüzde artık zorluk çekiyoruz: Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarını sayabiliriz –onların sayısı 1,8 milyon civarında– fakat Türk kökenlilerin pek çoğu bugün Alman vatandaşı oldu, çocukları var, üçüncü kuşaktan Almanya'da yaşayanlar var.²⁶ Bu insanlar artık istatistiklerimizde ayrı bir kategori olarak gözüküyor. Almanya toplumunun çok önemli bir kısmını bugün önemi giderek artan Türk kökenliler oluşturuyor. Cem Özdemir, Claudia Roth ile birlikte Yeşiller partisinin eşbaşkanı oldu. (Her zaman söylüyorum: Yeşillerin başkanı olmasının sebebi Türk olması değil, Alman olmasıdır!) Diğer partilerde de Türk kökenlilerin oranının arttığı gözlemlenebiliyor. Henüz her yerde zirveye ulaşmamış olabilirler, fakat Alman vatandaşlığına geçenlerin, Almanya'nın bir parçası olduğunu benimseyenlerin sayısı arttıkça bu insanların siyasete katılabilme olanakları da artacaktır. Almanya'da yaşayan Türk kökenli insanların siyasette önemli bir faktör haline geldiğini Almanya'da herkesten önce belediye başkanları anladı. Sadece Ludwigshafen'dan söz etmiyorum, Frankfurt, Köln, Stuttgart ya da Münih belediye başkanları da Türk kökenli vatandaşların önemini arttığının pekâlâ farkındalar.

Gelgelelim asıl hedef insanlar arasında bu kadar ayırım yapmamızı gerektirmeyecek bir duruma gelmemizdir! Keşke aramızda daha az fark olsa diyorum, örneğin eğitim ya da işsizlik konularında, çünkü bu alanlarda farklar çok açık ve gelecekte herkese eşit fırsatlar sunabilmek için çalışmamız gerekecek. Başarının mümkün olduğunu gösteren pek çok örnek var: Ünlü Alman yönetmeni Fatih Akın Türk kökenlidir! Büyük bir seyahat şirketinin sahibi olan Vural Öger de öyle ve başka pek çokları da var. Alman Büyükelçiliklerinin dünya çapında dağıttığı takvim yanımda. O takvimde günümüzün Almanlarını tanıtıyoruz –aralarında Türk kökenli olanlar da çok: Fatih Akın da bir Alman! Günümüz Almanya'sı Türkiye ile iç içe geçmiştir. Bu gerçeği Türkiye'de de her gün

26 Bkz. dipnot 18.

yaşıyorum: Nereye gidersem gideyim, Trabzon'a olsun, Erzurum ya da Diyarbakır'a olsun, her yerde Almanya'da yaşamış insanlara, bana Almanca hitap edenlere rastlıyorum. Türkiye'de tahminlere göre Almanya'da yaşamış dört milyon kadar insan var ve Türkiye nüfusunun yaklaşık üçte birinin Almanya'da akrabası olduğu söyleniyor. Ülkelerimiz arasında yakın bir bağlantı var. Bu bizim için önemli bir artı, büyük bir kozdur ve niçin birlik olmamız gerektiğini gösterir. Bir şey daha gösteriyor: Birbirimiz hakkında sadece şirinleştirmeye çalışan haberler vermemiz gerekmez, fakat korku yaratan resimler de göstermememiz gerekir! Onun yerine birlikte ne yapabildiğimizi göstermeliyiz. Almanya'da bazı gazeteler bunu yapıyor! Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ) gazetesinde çıkmış bazı olumlu örnekleri yanımda getirdim. Örneğin Türk kökenli bir girişimcinin, bir siyaset bilimcisinin, bir işçinin ve bir avukatın portreleri var. Kendi yolunu bulanların sayısı çok. Türk kökenli pek çok insan bugün bazı Alman kökenlilerden daha başarılıdır. Göç yoluyla gelmiş olanların da başarılı olabilmeleri, Almanya'yı açıkça benimseyebilmeleri için yeterince örnek var. Vural Öger örneği mesela Türklerin girişimci olarak çok başarılı olabildiklerini, Almanya'nın ekonomik gelişmesine olduğu kadar iki ülke arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesine de katkıda bulunabildiklerini gösteriyor.

Sayın gazeteciler, ben bu yüzden yakın gelecekte göstereceğiniz resimlerin, yansıta-
cağınız imajların geçen yılın yangın haberciliğinden biraz daha renkli olmasını umarım!

Kriz dönemlerinde medyanın rolü

Dieter Sauter

İstanbul'a ilk gelişim, büyük bir krizin başlangıcından az önce, 1991 Körfez Savaşı başlamadan birkaç gün önce olmuştu –ve “Kriz dönemlerinde medyanın sorumluluğu” başlığını görünce kendime sordum: Türkiye’de 1991’den sonra ne zaman kriz yoktu ki? Bazıları en azından 2002 ile 2005 arasında kriz olmadığını söyleyeceklerdir. Fakat bu değerlendirme tabii ki bakış açısına bağlı: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı Deniz Baykal herhalde bu görüştekilerle hemfikir olmayacaktır.

Basının kriz zamanlarında nasıl bir rol oynadığını irdelemek istediğimizde öncelikle “kriz”i yorumlama yetkisinin kimde olduğunu düşünmemiz gerekiyor. Kriz içinde bulunup bulunmadığımızı kim tespit ediyor? Krizin ne olduğunu kim belirliyor? Krizin küçük mü, büyük mü olduğuna kim karar veriyor? Bu sorulara medya mı karar veriyor? Yoksa kriz düpedüz medyanın ürünü müdür? Geçen yıl İsviçre’de yayımlanan, 16 ülkenin gazetecilik pratiklerinin karşılaştırıldığı bir incelemede²⁷ Türk ile Alman gazeteciler arasında ilginç bir fark göze çarpıyordu. Alman gazeteciler arasında ülkelerinin siyasal gündemini etkileyebildiklerini düşünenlerin oranı dörtte birden düşük iken Türk meslektaşlarının yarısından fazlası ülkelerinin siyasal gündemini belirlediğini düşünüyordu. Acaba kimin bakış açısı daha gerçekçi?

“Resimler olmadan, medya olmadan kriz olmaz” cümlesine kimse yabancı değil. Çeşitli olaylara baktığımızda basının gerçekten de krizlerde, kriz dönemlerinde çok önemli bir rol oynadığı görülebilir. Bununla beraber, medyanın oynadığı rol farklılık gösterir. Medya örneğin bir “*krizi küçük gösterebilir*”. Türkiye’de çoktan beri terörist saldırılar var. Ne var ki bu saldırılar aylardır Türk gazetelerinin neredeyse tamamında çıksa çıksa arka sayfalarda çıkıyor, çoğu zaman da küçük bir not olarak. Son 12 ayda yakalayabildiğim haberleri topladım: Türkiye’nin Güneydoğusundaki mayınların ve

27 Hanitzsch, Thomas (2008): Berufliche Rollenverständnisse von Journalisten in 16 Ländern: Eine komparative Studie (Perceptions of professional roles of journalists in 16 countries), Annual meeting of the Deutsche Gesellschaft für Publizistik und Kommunikationswissenschaft (German Communication Association), 30 April -2 May 2008, Lugano (Switzerland). (<http://www.worldsofjournalisms.org/public.htm>).

mayınlı tuzakların sebep olduklarını saymazsak geçen yıl 34 terörist saldırı gerçekleşti, çoğu da bombalı suikast. – Asayiş berkemal mı? Belli ki bu olaylar krizden sayılmıyor.

Öyle görünüyor ki medya ayrıca “krize”apar topa “son”da “verebilir”. Malum olduğu üzere, Türkiye’nin bir numaralı medya patronu Aydın Doğan ile Türkiye Başbakanı arasında günlerce süren şiddetli söz düelloları yaşanmış, Recep Tayyip Erdoğan şoke edici açıklamalarda bulunacağını söylemişti – fakat konu birdenbire tüm gazetelerden kayboldu ve artık bu açıklamaların esamisi okunmuyor. Kriz bitti!

Öyle görünüyor ki medya “krizlere” –velev ki büyük olsun– belli bir “yön verilir”. Sırlar tarafından Kosova’da gerçekleştirilen katliamlar konusunda 1999 yılında Alman medyasında çıkan haberler, Almanya’nın 2. Dünya Savaşı’ndan beri ilk kez yeniden aktif bir biçimde bir savaşa –hem de eski başbakan Helmut Schmidt’in bugün dahi açıkça uluslararası hukuka aykırı olarak değerlendirdiği bir savaşa– katılması için önemli bir argüman olarak öne sürüldü.

Medya krizlerde önemli bir rol oynuyormuş gibi görünüyor. Fakat olaylara yön veren medya mı? Medya kuşkusuz eskisinden daha nüfuzlu. Fakat biz gazeteciler buna aldanmamalıyız: Medya daha güçlü görünmekle birlikte biz gazeteciler –nadir istisnalar hariç– eskisinden daha güçsüz, daha önemsiziz. Bunun pek çok nedeni var: Basın adeta devrimci bir değişimin arifesinde, 15 yıl sonra basılı gazeteler olacak mı, olmayacak mı, henüz kimse bilmiyor. Medyanın maddi kaynaklarında daralma yaşanıyor, doyurucu bir araştırmaya yetecek kadar para artık zor bulunuyor ve –her şeyden önce– siyaset medyayı kullanmayı artık çok daha iyi öğrendi: Giderek daha çok ve daha net bir biçimde yön tayin ediyor, özellikle de kriz dönemlerinde.

Böylece göçertilmiş ve öldürülmüş Arnavutların resimleri ve haberleri bir savaşa yol açabilmişken Zimbabve’de on binlerce kolera hastasının ölmek üzere olduğu ya da Ruanda’da bir soykırımın işlendiği haberi sadece kaygıların dile getirilmesi sonucunu doğurur. Sırların Arnavutlara karşı yaptığı söylenen katliamların haberlerde verildiği gibi gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda Kosova savaşından yıllar sonra büyük kuşkuların uyanmış olması çok az insanın dikkatini çekti. Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkileri epey etkileyen diğer bir örneği seçelim, İslam konusunu. Bu konu, New York’ta yaşanan 11 Eylül saldırıları sonucu olarak gündeme gelmedi, bundan önce de Türk-Alman ilişkilerinde yaşanan son büyük krizin konusuydu: 1997 yılında Lüksemburg’ta toplanan Avrupa Birliği (AB) Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nde Türkiye, AB üyelik adayı olarak kabul edilmemiş, Ankara da Almanya Başbakanı Helmut Kohl’ü bu kararın ardındaki etkin güç olarak görmüştü. Daha önce kimsenin söz etmediği İslam konusu işte o zaman birdenbire kamuoyunda peydahlandı. Avrupa Hıristiyan Demokrat parti başkanları tarafından hazırlanan, AB’nin bir uygarlık projesi olduğunu, Türkiye’nin de Müslüman bir devlet olarak bu projede yer alamayacağını belirten bir beyanat ortalıkta dolaşmaya başladı. Bu beyanat daha sonra yalanlandıysa da zamanın Türkiye Başbakanı Mesut Yılmaz, AB’nin bir “Hıristiyanlar kulübü” olduğunu söyleyerek hemen aynı telden çalmaya başladı. İki taraf da konuyu kendince ko-

numlarını desteklemek için kullandı. İslam ile İslamcılık bundan böyle –Kürt sorunuyla insan haklarını bile geride bırakarak– Türkiye haberlerinin demirbaş konularından biri haline geldi.

Siyasetin medyayı işine gelecek şekilde kullanmasını kolaylaştıran bir takım faktörler var. ‘90’lı yılların başında Türkiye’ye geldiğimde Türkiye Radyo Televizyon Kurumu’nun (TRT) yanında tek bir özel televizyon kanalı vardı, Star. Şimdiye düzineyle televizyon kanalı var, çok sayıda yeni gazete ve dergi de çıkmaya başladı. Yaklaşık on yıldır internet giderek önemli bir rol oynuyor. Medya organlarının hızla çoğalıp çeşitlenmesi ve gazeteciler arasında rekabetin artması doğal olarak siyasetçilerin “uygun” yayınlar ve muhabirler seçebilmelerini kolaylaştırdı. Başka bir faktör de medyanın para derdi. AB gelecek yıl “AB imajının düzeltilmesi” ile ilgili içerikleri sekiz milyon Avroyu aşkın bir meblağ ile desteklemek istiyor. Bunca milyon acaba kimin işine gelmez? Bu pastadan az ya da çok pay almak istemeyen medya organı var mı acaba? Bir siyasetçinin refakatinde yapılan ücretsiz uçak yolculuklarını düşündürücü bulan gazeteciler günümüzde artık neredeyse yok. Eğer gerçekten herkes böyle bir olanaktan faydalanabilseydi belki gerçekten de bu işin düşündürücü bir tarafı olmazdı –ne var ki bu tarz “kapasite”lerin sınırlı olduğunu, hatta önemli basın toplantılarının akreditasyonunun bile “sınırlı” olduğunu herkes biliyor. Pek çok gazetecinin, hatta pek çok genel yayın yönetmeninin siyasal partilere üye olmaları ne yazık ki günümüzde artık hiç tartışılmıyor. Bu da yetmezmiş gibi, parti üyeliğinden ötürü göreve getirilenler de var. Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy geçenlerde Fransa kamusal-özerk televizyon kurumunun başkanını bizzat ve tek başına atama hakkını edindi.

Medyanın maddî sıkıntılarının diğer bir sonucu ise sektörün sahiplik yapılarının yoğunlaşması, dolayısıyla gücün tekellesmesidir. Bu süreç günümüzde kuşkusuz gazeteciliğin başlıca problemlerinden biridir. Bill Kovach, 50 yıl kadar meslek deneyimi olan ünlü Amerikalı bir gazeteci, bu gelişmeyi inceledi ve basının giderek egemen elitin bir parçası haline geldiği sonucuna vardı.²⁸ Gazetecilerin asıl görevlerini yerine getirmeleri –sosyal, siyasal ve ekonomik erki tarafsızca gözlemlemeleri– böylelikle önemli ölçüde zorlaşmaktadır. Medya sektöründe yaşanan yoğunlaşma Almanya’da da var (finansal krizin kendini hissettirdiği günümüzde medya şirketlerinden kaçının bu krizi atlatabileceğini merak edenler çok), Türkiye’de de. Bildiğim kadarıyla Türkiye’de bugün tek bir medya girişimcisi gazete baskılarının yarısından fazlasını kontrol ediyor, ilan gelirlerinin üçte birini elde ediyor. Yeri gelmişken Türk meslektaşlarıma da bir sorum olacak: Türk gazeteciler arasında var olan açık hiyerarşinin işler üzerinde acaba hiç etkisi olmuyor mu? Türkiye’de köşelerinde her gün güncel konuları yorumlayan “çok önemli gazeteciler” ile kimsenin dikkate almadığı bir gazeteci ordusu arasında ayırım var. Gazetecinin “gözlemci” rolünün bundan da zarar gördüğünü düşünüyorum.

Tüm bu koşullar ve problemler kriz gazeteciliğiyle ilk bakışta çok yakından alakalı gözüküyor. Ne var ki bu koşulların sonuçları kriz dönemlerinde çok daha açık bir bi-

28 Kovach, Bill/Rosenstiel, Tom (2007). Gazeteciliğin Esasları. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık.

çimde gözlemlenebilir: Kriz döneminde siyasetin eleştirel bir gözlemcisi olmak yerine siyaset yapmak isteyen bir gazeteci, krizde bilgilerin doğrulanmasının zor olduğunu, gazetecinin bağımlılıklarının ve gazeteciye etkileme girişimlerinin “normal” olarak adlandırdığımız zamanlardan daha yoğun olduğunu görmezden geliverecektir. Krizlerde ne yazık ki gazeteciliğin en temel ilkeleri ilk önce terkedilir. Kriz tüccarı gazeteciler bunları bilmeyebilir –başka gazeteciler ise bilmek istemeyebilir. Gürcistan’ın kamusal-özerk televizyon kanalının haber sorumlusuyla Gürcistan savaşı hakkında yapılan bir röportajdan kısa bir alıntı paylaşmak istiyorum:

Soru: “Savaşta doğruluğun önce öldüğü, propagandanın nesnel haberciliğe baskın çıktığı söyleniyor. Kafkasya çatışması örneğinde durum nasıldı sizce?”

Yanıt: “Eğer propagandadan kasıt bilgi savaşı ise o zaman soruyu net bir ‘evet’ ile yanıtlayacağım! Rus medyasıyla savaş halindeydik... Görevimiz, Rus ordusu Tiflis’e 40 kilometre mesafedeyken halkın moralini yüksek tutmaktı. Buna propaganda denebilir mi? Bence denemez. Ülkem savaşırken önce Gürcüyüm, sonra gazeteci.”²⁹

Bilindiği gibi ayrıntılı araştırmalar en azından askerî operasyonlar konusunda savaşın ilk adımlarının Gürcistan tarafından atıldığını ortaya koydu, fakat sonradan yapılan bu tespit herhalde yine çok az insanın dikkatini çekti. Pek çok ülkede anketler insanların medyaya duyduğu güvenin siyasal partilere olan güvenleri kadar olduğunu, başka bir deyişle çok düşük olduğunu ortaya koydu. Bu sonuçlarda yukarıda sergilenen gazetecilik anlayışının da bir payı olsa gerek.

Son olarak yakın geçmişin en tanıdık gazetecilerinden birine değinmek istiyorum –bir veda ziyareti için Irak’a gelmiş olan Amerikan Cumhurbaşkanı bir basın toplantısı esnasında ayakkabı fırlatan gazeteciden. Uluslararası bir “kahraman” haline gelen bu kişi için ülkesinde bir heykel dikildi, ayakkabısını fırlatmak da din ve kültür sınırlarını aşan bir biçimde yeni bir protesto eylemi haline geldi. İran’da okul çocukları öğretmenlerinin rehberliğinde Bush resimlerine ayakkabı fırlatıyor, Londra’da ise savaş karşıtı İngilizler başbakanlık konutunun önüne ayakkabı atıyor. Ne yazık ki bu eylemi eleştiren neredeyse tek bir cümleye rastlayamadım –bir istisna ile: Arap gazetelerinden biri, olayın “gazetecilik mesleğine hakaret” olduğunu, Iraklının da “mesleğine kara bir leke” sürdüğünü, gazetecilerin mücahit olmadığını, bilgi edinmekten sorumlu olduklarını, silah olarak deri pabuç değil, eleştirel sorular kullandıklarını yazdı. Kesinlikle hemfikirim!

Medyanın Gücü veya gücünün medya?

Ertuğrul Kürkçü

Medya besbelli ki krizleri sever, hatta krize âşıktır. O açıdan kriz âşığı bir medya dünyasında hem habercilerin, hem haberleri izleyenlerin, onların tüketicilerinin aklı başında kalmaları bazen çok güç bir durum. Tarihte İspanya-Amerika savaşının, savaş çıkarmak isteyen bir gazeteci tarafından çıkarılmış olduğunu biliyoruz.³⁰ Bu tür durumlar hiç az değil. Türkiye’de de kendi deneyimimizden biliyoruz: Yunanistan ile Türkiye fiili olarak birkaç kez savaşın eşğine gidip geldi, sadece iki ülkenin medyasının solumsuz davranışları dolayısıyla. Türkiye ve Almanya’nın karşılıklı imgeleri açısından böyle bir savaş durumu olmadığı söylenebilir. Hiçbir zaman ne Türkiye ne Almanya hasım devletler halinde birbirleriyle askerî bir çatışmaya girdi. Ama bu, savaşın şiddetin tek biçimi olduğu anlamına gelmiyor. Kriz, ülkeler arasında her zaman var olan bir şey. Halkların bundan etkilenmediği durumlardan söz etmemiz çok zor. Esas olarak Türkiye’den bakacak olursak, son yirmi yıl boyunca özellikle Türkiye’deki Kürt sorununun devamı boyunca, Türkiye’nin Avrupa Birliği (AB) üyeliğinin tartışma konusu olduğu dönemler boyunca Türkiye’yi yönetenler zaman zaman şu bu devletle, Kuzey Atlantik İttifakı (NATO) kapsamındaki müttefikleri olan ülkelerle ağız dalaşına, siyasî rekabete, karşılıklı ambargolara giriştiler. Bunlardan karşılıklı olarak hepimiz etkilendik. Dolayısıyla bu sürecin neresinde olduğumuza ve şu an her iki ülkenin medyasında, her iki ülkenin imajlarının nasıl tartışıldığına bakmamız önemli olacak.

Ben kendi payıma, kendi ilgim dolayısıyla Ergenekon³¹ ile ilgili çıkan haberleri dış basında izleyerek, Alman basınında Google’ın çevirdiği kadar Almancadan okuyarak anladığım kadarıyla, aslında Türkiye’deki mevcut öyküleştirmelerin, anlatıların, bir Ergenekon naratifinin Türkiye’de muhabirlik yapan yabancı gazeteciler tarafından

30 Küba sömürgesinin söz konusu olduğu İspanya-Amerika Savaşı öncesinde, ABD’li yayıncı William Randolph Hearst, muhabiri Remington’a savaş çıkarabilmek için resim gönderme talimatı vermişti. Hearst’in “Resimleri sen temin edersin, savaş da ben temin edeceğim (You furnish the pictures. I’ll furnish the war.)” dediği belirtiliyor.

31 Bkz. dipnot 15.

Türkiye'deki kaynaklarına bağlı olarak kendi medyalarına aktarıldığını söyleyebilirim. Dolayısıyla savcılıktan sızan ifadeler sadece Türkiye medyasında yayımlanmakla kalmıyor, bunlara dayalı analizler, yorumlar, yaklaşımlar çok yaygın biçimde genel olarak Amerikan medyasına, Arap medyasına, Avrupa medyasına da dağılıyor. Çok iyi bildiğimiz ve mesela uluslararası bağlamı olan bu konuların çok daha parlak bir sunumuna şahsen tanık olmadım.

Ayrıca herkes kendi yaklaşımına bağlı kalıyor, hepimiz bunu biliyoruz. Mesela Türkiye'de siyasî İslamın değerlendirilmesine bir bakalım: İnsanlar Amerikan usulü bir sekülerizm ile dünyaya bakıyorsa burada hiçbir problem görmeyebilir ama bir dönem sonra aynı konuyu pekâlâ çok büyük bir tehdit olarak okuyabilirler. Avrupa'daki gazetecilerin Türkiye Başbakanı Tayyip Erdoğan'ın İslamcılığına karşı olan tutumu, Türkiye'deki meslektaşlarınınkine çok daha fazla yaklaşımdadır bu dönemde. Dolayısıyla ben bu bakımdan Türkiyeli gazetecilerin nihayet bu mesleği öğrendikleri Batılı meslektaşlarından çok daha farklı bir yerde olduğunu düşünmüyorum.

Bence asıl mesele şu: Gazetecilik mesleğinin çok daha örgütlü meslekî kurallarla çevrili olması dolayısıyla, yanlış ile doğru arasındaki ayrımın aşıldığı anda insanların karşı karşıya kalacakları ahlaki müeyyidelerin, meslekî müeyyidelerin yüksekliği dolayısıyla Batı Avrupa'da meslekî deontolojinin daha hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'de ne yazık ki gazetecilerin kendi kendilerini denetleyecekleri, yaptırım gücü olan bir örgütleri olmadığı için, gazeteciler gazetecilik beratlarını devletten aldıkları için, ister istemez bir açık var. Fakat yine de ben şirket gazeteciliğinin hemen hemen her yerde birbirine benzer dokuları yeniden ördüğünü düşünüyorum.

Türkiye'de hemen hemen her büyük finans kurumunun, her konglomeranın, holdingin bir şekilde dahil olduğu bir medya alanı var. Bu tabii şirket çıkarlarıyla, gazetecilik mesleği arasında dolaysız bir köprü kuruyor. Demin sözünü ettiğimiz bu deontoloji yokluğu da, yazı işlerinin idaresiyle şirketin arasında herhangi bir yalıtkan alan bırakmıyor. Bu durumda yayın yönetmeni ve başyazar şirketin çıkarlarını doğrudan doğruya, bir kulağı şirketin muhasebesinde, ya da CEO'da, ya da mal sahibi kimse onda olarak işini yapmak zorunda kalıyor. Şimdi bakın, bugün Türkiye'de çok fazla sayıda yolsuzluk tartışması var. Her bir medya diğer patronun yolsuzluğunu yazıyor, ama kendi patronunun yolsuzluğunu yazmıyor. Dolayısıyla eğer Türk medyasına bakacak olursak, baştan sona kadar yolsuzluğa batmış durumda olduğunu diyebiliriz. Fakat bu bilgiyi ancak yayınların hepsini tek tek okuduğumuz zaman elde edebiliriz. Tabii karşılıklı bağımlılık ilişkisi, sermayeyle gazetecinin ilişkisi, öte yandan bunların hepsinin devletle iş yapan büyük şirketlere bağımlı olmaları, politik iktidar, hükümet ve ordu ile bağlantılı olmasını gerektiriyor. Örneğin en son patlayan skandalda Akşam gazetesinin, Show grubunun, Pamukbank'ın, Yapı Kredi'nin eski sahibinin, bir tuğgeneral karşısında köpek gibi yalvardığını, buna bağlı olarak bütün haber dünyasını yeniden şekillendirdiğini görüyoruz. Şimdi tabii ki böyle bir bağımlılık ilişkisi sonuçta siyasî iktidar kimdeyse, devlet gücü kimdeyse, medyanın aşağı yukarı onun borusu olması

sonucunu otomatik olarak doğuracak. Böylelikle gazeteciler ya da onları yönetenler esas olarak meseleye halkın bilgi alması değil, halkın bizim istediğimiz gibi yoğrulması diye bakıyorlar. Elinde güç olan herkesin meseleye böyle bakması, bunların doğrudan doğruya vazife olarak görülmesi sonucunu doğuruyor ki, bu tabii bence yerleşik gazetecilikten farklı bir gazetecilik.

Öyle bakacak olursak, Almanya'ya hitaben yayın yapan Türk medyası, Başbakanlık, Genelkurmay ve Dışişleri ne düşünüyorsa onu yazıyor, şöyle ya da böyle, tabii ki bunun nüansları var. Almanlarla aramızı düzeltelim: Tamam, o zaman yaşasın, Birinci Dünya Savaşı'nda müttefiktik zaten, çok severiz, onlar da bizim için çarpıştılar. Aramızı bozalım: Onlar da zaten Kürtlere yardım yapıyor, PKK'yi besliyorlar. Bunlar tahterevallı gibi, gidip gelen, gerçekliği hiçbir zaman yakalayamayacağımız yalan yanlış şeyler.

Sonuçta bu milliyetçilik meselesi, ama benim bir yere bağlamam gerekirse, şu an içine girdiğimiz büyük kapitalist kriz dönemi her ülkenin kendi milliyetçiliğinin yükseldiği, her ülkenin kendi sermayesini ya da kendinden kaynaklanan sermayeyi devlet ve toplum imkânlarıyla ayakta tutmaya çalıştığı, dolayısıyla himayeci eğilimlerin iktisaden yükseldiği bir devreye sokuyor bizi. Bana sorarsanız Türk modeli bu açıdan bu gerileme devrinde bütün şirket medyasına yön verebilir. Bu bence çok riskli. Zaten 11 Eylül'den beri Türkiye'nin özgürlüklere yaklaşımını herkes adım adım benimsiyor. Özgürlük mü, güvenlik mi? Önce güvenlik, bütün özgürlükler ondan sonra gelir. Bu yaklaşım bir kere egemen olduktan sonra, bence, eğer halk, eğer gazeteciler ya da ne diyelim, işini olması gerektiği gibi yapmak için mücadele eden insanlar, buna karşı harekete geçmezlerse aşağı yukarı bu duruma döneceğiz korkarım.

Esas olarak iki toplumda, Almanya'da ve Türkiye'de karşılıklı olarak Almanya'nın imgesi ne kendi olduğu kadar zengin ve görünür, ne de Türkiye'nin imgesi sahici. Söz konusu, bilgilerin medya yoluyla ancak kısmen aktarılması, iletilmesidir. İletilen her şey için olduğu gibi, iletilenin bir yerden bir yere giderken aşınması, yüzeyleşmesi, sathileşmesi, anlamını ve değerini kaybetmesi kaçınılmaz. Ama yine de büyük mesafelerin, coğrafyanın, tarihin aşılması için elimizde daha elverişli bir araç henüz yok. Bundan daha önemlisi tabii ki buluşmak, karşılaşmak, birlikte yaşamak, birlikte çalışmak, birlikte üretmek. Fakat milletler, sınırlar, devletler, dinler, kültürler ile bölünmüş dünyada bunun ansızın, biz öyle istediğimiz için olacağını söylemek sahici olmaz. Öyle olsa bu sorunları yaşıyor olmazdık. Ama bunun için daha çok çaba göstermemiz mümkün.

Kriz dediğimiz zaman genel olarak bir kargaşa, kaos anından, ardından ne olacağı bilinmeyen bir andan söz ediyoruz. Şimdi bu anın içinde iş yapmak, aslında hepimizi o krizin yükselttiği, öne fırlattığı güçle ilişki içerisine sokabilir. Krizlerde bu çoğu kez muhafazkârlık, gericilik, milliyetçilik, içe kapanma, otarşi, ksenofobi olabiliyor. Oysa tarih duygusuyla da bakabiliriz, burada da gazetecilere çok önemli bir görev düşüyor: Çözülmemiş, olası sonuçlarından bir tanesine ulaşılmamış hiçbir kriz yok. Bütün krizlere insanlığın gelişmesi, özgürlüğün genişlemesi, toplumun kurtuluşu, ezilenlerin ar-

tık ezilmemesi için bir imkân olarak baktığımız zaman, kriz döneminde nasıl bir yayın, nasıl bir gazetecilik, nasıl bir habercilik yapabileceğimiz, nasıl çaba göstereceğimiz kendiliğinden ortaya çıkar.

Bütün bunları çatışan, savaş halinde olan, çıkarları nedeniyle birbirlerine düşman olan şirket medyasıyla yapabilmemiz bana sorarsanız ihtimal dışı. Öyle olmuş olsaydı, bütün dünya savaşları esas olarak şirketler arasındaki savaşlardan çıkmış olmazdı. Onun için piyasa dışı iletişim yolları, piyasa dışı haberleşme yolları, piyasa dışı etkileşim yolları, bilgiyi yeniden üretme yollarını yaratma bakımından, şu an elimizde olan imkânları kullanmaya başlamak da önemli. Yaygın medyanın yanı sıra, bağımsız medyanın, alternatif medyanın gelişmesi için çaba göstermek önem taşıyor. Şu an bütün dünyada, bütün kıtalarda erişilebilir hale gelmiş olan internet vasıtasıyla, herkesin haber alışverişini mümkün kılan bu çağda aslında bu yönde pek çok girişim var. İki yıl önce bu salonda bir uluslararası medya forumu düzenlendi. Dünyanın pek çok yerinden benzer kaygıları güden insanlar bir araya geldiler, hep birlikte yaygın medya, yerel medya, bağımsız medya ve hükümetler için eylem kararları, eylem takipleri ortaya çıkardık, bunları takip edenler var. Bence hiçbirimiz yaygın medyaya, şirket medyasına mahkûm değiliz, devlet medyasına da mahkûm değiliz. Aslında kendi medyamızı, başka türlü bir medya yaratmayı da bütün bu karşılıklı iletişimsizlik süreçlerini aşabilmek açısından yeniden düşünmeye ihtiyacımız var. Burada pek çok ülkeden, farklı köklerden, farklı kaynaklardan gelen öğrenciler var. Bunlar karar verebilirler, aslında giderek etkisini, anlamını, gücünü kaybeden ve yalan fabrikaları haline dönüşen bu merkezlerde iş mi arayacaklar, yoksa her şeyi göze alarak kendileri başka bir iletişim mi kuracaklar. Ben kendi adıma, ikincisini desteklediğimiz nispette bütün kriz dönemlerinde etkili, kalıcı, anlamlı sahici bilgi kaynaklarına kavuşmamızın çok daha mümkün olacağını düşünüyorum. Gözümüzün önündeki örneğe değinerek bitirmek istiyorum.

Irak'taki savaşta neler olduğunu bize Amerikan şirket medyası anlatmadı. Onlar savaş hakkında sadece yalan söylediler. Savaşın sebebi hakkında da yalan söylediler. Savaş hakkındaki gerçekleri sadece ve sadece hayatlarını orada tehlikeye atan Iraklı bağımsız gazetecilerden ve Batılı bağımsız blogger'lardan aldık. Irak Savaşı'nın dehşetengizliğini ancak bu şekilde ortaya çıkardık ve ancak bu şekilde Bush rejimini geriletmek mümkün olabildi. Ama New York Times sayesinde değil, Boston Globe sayesinde hiç değil. O yüzden bence gelecek, umutlarımız, krizde bize yol gösterecek şey halkın arzuları, halkın vicdanı ve bunları dile getirecek cesur, sözünü esirgemeyen insanlar. Türkiye'de, Almanya'da, dünyanın her yerinde.

Sonsöz

Tarık Günersel

Bir resim bin kelimeye eşit değil. Peki, bu sözün önemini azaltmaz. Her kelime öldürebilir. Her kelime yaşatabilir de. Roma İmparatorluğu'nda kaldırılmış ya da indirilmiş başparmak da bir sözdü. Bir görüntünün mesaj verişi gücü o kadar da garanti değil. Mesela adını bilmediğim Güney Afrikalı profesyonel bir fotoğrafçının³² çok ünlü bir fotoğrafı var, kendisine Pulitzer ödülünü kazandıran: Fotoğrafçı Sudan'a gittiğinde ilginç bir konu bulmuş –açlıktan ölmek üzere olan siyahî bir çocuk, yakındaki bir mülteci kampına ulaşmaya çalışıyor. Hemen arkasında sükûnetle zamanın dolmasını bekleyen biri var –bir akbaba. Peki o fotoğrafçı ne yapmış? Çocuğu alıp götürmüş mü kampa? Hayır. Fotoğrafi çekiyor, harika bir fotoğraf ve –gidiyor. Profesyonel fotoğrafçı o, işi o kadar. Niye yardımcı olmadığı sorulduğunda ise ben profesyonel fotoğrafçıyım, uluslararası yardım gönüllüsü değilim ki diyor. Ve o fotoğrafla Pulitzer ödülünü alıyor. Sonra ne oluyor? İki ay sonra intihar ediyor.

Dünya sahne değil. Sahnede öldürülen ölmüyor, ama gerçek hayatta çok iyi biliyoruz ki ve maalesef kanıksamış durumdayız ki şu anda açlıktan ölen insanlar gerçekten ölüyor. Bunlar bir hayal dünyasında ölmüyor. İşte bu yüzden Iraklı gazetecinin pabuç fırlatmasını son derece doğru buluyorum. Yüz binlerce insanı öldüren bombalar atmak ayıp değil de, bir pabuç fırlatmak mı ayıp?

Yazar olarak, gazeteci olarak ne yapıyoruz? Her yazar, her şair, her gazeteci bir medyum: Haber alıyoruz, yazıyoruz, yayınlıyoruz. Peki, bir adım daha atalım: Her insan bir medium değil midir? Her insan yazabilir, çünkü her insan düşünüyor. Hepimiz bir medyayız. Her insan haber alır, enformasyon alır, kendi editörlüğünü yapar, hangilerini yayınlacağına, hangilerini çöpe atacağına karar verir, yorumlar, yorum yapar, yayımlar. Örneğin dedikodu harikulade bir yayım aracı, neredeyse bir bülten gibidir. Kime neyi söyleyeceğimizi, kiminle ilgili hangi haberi yayacağımızı ve nasıl vereceğimizi her birimiz kararlaştırmaz mıyız? İletişim kurmaya, anlamaya çalışmaktan ve anlatmaya çalışmaktan başka bir çaremiz yok. Bu ise her birimiz bir medya patronudur demektir.

32 Kevin Carter.

Bu açıdan burada toplanacak zaman lüksü olan, maddi ve kültür avantajı olan bizler gibi insanların büyük sorumluluğu oluyor. Bizi kaygılandıran insanlar, buraya gelmeyen insanlar, milyonlarca insan! Birileri bombalar yağdırırken, birileri yalan haberlerle medyayı kullanırken, bizim gibi insanlar ne yapacak? Medyada bizim gibi olan insanlar, yani “iyi niyetli insanlar” diyelim, ne yapmalı? Biz öfkeye sükûnet ile, nefrete ölçülülük ile karşılık vermeliyiz, anlamaya ve hemen bir şeyler yapmaya çalışmalıyız. Güzel bir söz var, bilirsiniz: “Hiç kimse her şeyi yapamaz, ama herkes hemen bir şey yapabilir.” El birliğiyle hayatımızı çok zenginleştirebilecek birçok basit şey arayıp bulabiliriz.

Ben kendi payıma üyesi bulunduğum dernekte bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Uluslararası yazarlar birliği P.E.N.³³ 1921’de İngiltere’de Londra’da Dünya Yazarlar Birliği Hareketi olarak yola çıkmış. Bugün dünyada 15.000 üyesi var, 104 ülkede 145 merkez var. Türkiye merkezi de 1950’de Halide Edip Adivar tarafından kurulmuş, 12 Eylül’de kapanmış, Yaşar Kemal öncülüğünde yeniden açılmış. Şimdi kriz olduğu zaman P.E.N. Türkiye Merkezi ne yapıyor? Bir örnek verebilirim. Mesela Gazze meselesi olduğunda şöyle bir açıklama yolladık uluslararası alana da: “Gazze’de Anne Frank’lar üstüne bombalar yağıyor.” Bütün öldürülen, zulüm gören çocuklar birer Anne Frank’tır. Ve beraberinde İsrail P.E.N. merkezi ile Filistin P.E.N. merkezine mesaj yollamaya çalıştık ve iletişim önerdik. Harikulade gelişmeler olmuş değil maalesef. Kendisini herhalde bir şekilde dünyalı sayan yazarlar arasında bile iletişim hâlâ milliyetçiliğin, şovenizmin ağır etkisi altında. Yine de çabalamaktan başka çare yok!

Medya ortamına bakacak olursak, büyük sermayelerin desteklemediği gazetelerde yazıyorum. Bu sıralar alternatif medya meselesi, alternatif iletişim ağı meselesi etrafında konuşuluyor. Bu bağlamda şu çok önemli: İnternet sayesinde insanlığın önünde harikulade güzel bir imkân var. İnternet, olağanüstü iletişim ve etkileşim olanakları ile bize, tüm aydınlara, tüm duyarlı dünyalılara, köhnemiş mekanizmaların dışında son derece yapıcı, siyasal bir biçimde kullanabildiğimiz müthiş bir güç veriyor.

Şöyle bir şey söyleyerek virgülleyeyim: Türkiye’de kendimi bildim bileli hâlâ şikayet kültüründen eleştiri ve katkı kültürüne geçemedik. Umarım geçerez!

Yazarlar

Prof. Dr. Aydın Uğur

Ankara Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapan Prof. Dr. Aydın Uğur, 1997 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı oldu. 1999 yılında profesörlük unvanını alan Uğur, 2005 yılında aynı üniversitesinin rektörlüğüne getirildi. Aydın Uğur'un "Keşfedilmemiş Kıta: Günlük Yaşam ve Zihniyet Kalıplarımız" ve "Kültür Kıtası Atlası: Kültür, İletişim, Demokrasi" gibi kitaplarının yanı sıra, sosyoloji, iletişim ve kültür bilimleri gibi disiplinlerde Türkiye'de ve yurtdışında çıkan dergilerde yayımlanmış çok sayıda makalesi mevcuttur.

Doç. Dr. Ayhan Kaya

Siyasal bilimler ve uluslararası ilişkiler alanında çalışan Doç. Dr. Ayhan Kaya, aynı zamanda İstanbul Bilgi Üniversitesi AB Enstitüsü'nün direktörüdür. Avrupa'daki Türkiyeli göçmenler, Türkiye'deki Çerkez diasporası ve modern göçmen cemaatlerinde kimlik oluşumu, Kaya'nın araştırmalarında ağırlık verdiği konuları oluşturuyor. "Sicher in Kreuzberg: Berlin'deki Küçük İstanbul. Diasporada Kimliğin Oluşumu" ve "Euro-Türkler. Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?" en önemli yayınları arasında sayılabilir. Ayhan Kaya'nın Berlin'deki Türk gençlik kültürü ve Almanya'daki Türklerin siyasete katılım stratejileri konularını işleyen birçok makalesi yayımlandı.

Christiane Schlötzer

2006 yılından bu yana Süddeutsche Zeitung'un dış haberler servisinde müdür yardımcısı olarak görev yapan Schlötzer, Münih'te gazetecilik öğrenimini tamamladıktan sonra, serbest radyo muhabiri olarak çalıştı ve Alman Basın Ajansı (dpa) için parlamento muhabirliği yaptı. 1992 yılından bu yana Süddeutsche Zeitung için yazan Schlötzer, 2001 ile 2005 yılları arasında aynı gazetenin İstanbul muhabiri olarak, Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs ve Orta Asya üzerine haberler yaptı. Schlötzer'in "Das Mädchen mit dem falschen Namen. Türkische Tabus" (Sahte İsimli Kız. Türk Tabuları) adlı bir kitabı var.

Dr. Eckart Cuntz

2006 yılından bu yana Türkiye’de Federal Almanya Büyükelçisi olarak görev yapan Dr. Eckart Cuntz, Heidelberg ve Freiburg’da hukuk eğitimini tamamladıktan sonra 1975 yılında Dışişleri Bakanlığı’ndaki kariyerine başladı. Kabil, Kuala Lumpur, Luanda ve Tahran büyükelçiliklerinde çalıştı. 1985 - 1988 yılları arasında Bandar Seri Begawan’da Alman Büyükelçisi olarak görev yaptı. 2003 - 2006 yılları arasında Berlin’de Dışişleri Bakanlığı’ndaki Avrupa Bölümü’nün müdürlüğünü üstlendi.

Bülent Mumay

Bülent Mumay, 1999’da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü’nü bitirdikten sonra, aynı üniversitenin İletişim Fakültesi’nde “İnternet Gazeteciliği ve Haberin Değişen İşlevi” konulu gazetecilik yüksek lisansını tamamladı. Halen, aynı bölümde “Avrupa’daki Türk basınının, Euro-Türklerin Entegrasyonuna Etkisi” başlıklı doktora çalışmasını sürdüren Bülent Mumay, 1997-2000 yılları arasında Hürriyet’te düzeltmen ve redaktör olarak çalıştı. 2000 yılında NTVMSNBC’de editör olarak görev yaptı. 2002-2005 tarihleri arasında Hürriyet Gazetesi’nde yazı işleri editörü olarak çalışan Mumay, 2005’ten bu yana Hürriyet’in Avrupa ve ABD baskılarından sorumlu Yurt-dışı Yayınlar Müdürü olarak görev yapmaktadır.

Dieter Sauter

Dieter Sauter, serbest gazeteci, yazar, fotoğraf sanatçısı ve rejisör olarak İstanbul’da çalışıyor. 1981 yılından itibaren Bavyera Radyosu için İstanbul’da serbest muhabir olarak görev yapan Sauter, 1992-2005 yılları arasında Alman devlet televizyonu ARD’nin İstanbul’daki stüdyosunun yöneticiliğini üstlendi ve bu süre içinde İran ve Türkiye üzerine takriben elli belgesel film çekti. Sinema ve televizyon bilimi üzerine üniversitelerde seminerler veren Sauter, Türkiye üzerine, aralarında “Türkisches Roulette: Die neuen Kräfte am Bosphorus” un (Türk Ruleti: İstanbul Boğazı’ndaki Yeni Güçler) da bulunduğu birçok kitap yazdı. Son olarak Terra Magica Yayınevi’nden İstanbul konulu bir fotoğraf albümü yayımlandı.

Ertuğrul Kürkçü

Ertuğrul Kürkçü, Türkiye bağımsız iletişim ağı bianet’in koordinatörüdür. ‘60’lı yıllarda aktif olarak siyasete katılmış olan Kürkçü, Dev-Genç’in lideri ve THKP-C Partisi’nin kurucularındandı ve 1971 yılında 14 sene hapis cezasına çarptırıldı. Cezaevinden çıktıktan sonra ÖDP’nin kurulmasında etkin rol oynayan ve bugün Sosyalist Emek Hareketi’nde aktif olarak çalışan Kürkçü, aralarında bazılarının yayıncısı da olduğu Özgür Gündem, Evrensel ve Siyasi Gazete gibi çeşitli yayın organlarında gazeteci olarak görev yaptı.

Tarık Günersel

Tarık Günersel yazar. Kadıköy Maarif Koleji'nde okurken kazandığı AFS Uluslararası Bursu ile gittiği ABD'de liseyi bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 12 Eylül dikta döneminde dört yıl Suudi Arabistan'da çalıştı. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda dramaturgluk da yapan Günersel'in yayımlanan eserleri arasında şiirler, romanlar ve senaryolar yer alıyor. 2007-2009 arasında Dünya Yazarlar Birliği P.E.N. Türkiye Merkezi Başkanlığını yürüttü.

Düzenleyenler

“Resimlerin gücü – Türk-Alman ilişkilerinde medyanın sorumluluğu” başlıklı bu konferans, **Network Türkiye – Siyaset, Ekonomi ve Kültür Forumu**’nun girişimi ile düzenlendi. Network Türkiye’nin hedefi, Türkiye’ye ilgi duyan insanları bir araya getirerek siyasal açıdan bağımsız bir platformda Türkiye’ye özgü sorunların bilgili ve önyargısız bir biçimde tartışılabilmesini sağlamaktır. Çeşitli ülkelerde üyeleri olan Network, kuruluşundan günümüze bir takım yayınlar çıkardı, Berlin, Londra ve İstanbul’da belli başlı etkinlikler düzenledi. Network bunun gibi etkinliklerle daha geniş kesimlerin ilgisini Türkiye’yle ilgili konulara çekmeyi, kamuoyunun duyarlılığını artırmayı hedefliyor. Network’e ilişkin ayrıntılı bilgileri www.netzwerk-tuerkei.org internet adresinde bulabilirsiniz.

Bu etkinlik, İstanbul Goethe Enstitüsü, Almanya Türkiye ile Buluşuyor Girişimi - Genç Yöneticiler Forumu ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü tarafından desteklendi. Meslektaşım Daniel Grütjen ile ben bu vesileyle fikrimizin gerçekleşmesinde emeği geçen herkese teşekkür etmek istiyoruz. Özellikle İstanbul Goethe Enstitüsü müdürü Sayın Claudia Hahn-Raabe’ye teşekkürü bir borç biliyoruz: Büyük çabaları ve maddî desteği olmadan bu projenin gerçekleşmesi mümkün olmazdı. İstanbul Bilgi Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü çalışanlarına –sayın Doç. Dr. Ayhan Kaya’ya ve Sayın Gülperi Vural’a– bizimle tam bir uyum içerisinde çalıştıkları ve etkinliğin ev sahipliğini üstlendikleri için, konuşmacılara ve 150’nin üzerindeki katılımcıya ise ilginç katkıları ve girişkenlikleri için teşekkür ederiz. Etkinliğimizin hepimiz için hoş ve verimli geçmiş olmasını dileriz!

